

Apunts per un Resum sobre els Orígens de les CCTT en drogodependències.

Antecedents històrics psicosociològics:

La Ment Grupal:

Gustave Le Bon, metge, psicosociòleg, inventor i físic francès (1841-1931)

Escrigué el seu llibre *Psychologie des Foules* (Psicologia de les masses) el 1896, amb la qual cosa el seu nom recorre tota Europa, ja que quan analitza els Moviments Obrers del segle XIX Francès, observa com un ciutadà normal es transforma i bestialitza inmers en la gentada revolucionària. Però la seva obra resulta – com a la resta del seu pensament relacionat amb “les masses” - un treball de gran pessimisme. Per una banda, reconeix que viure en grup és quelcom connatural a l'home a qui se li assigna un origen social, amb la qual cosa a aquest, fora d'ella li seria impossible la subsistència. No obstant per altra banda el “grup com a tal o millor la multitud” resulta ser mutilant per a Le Bon, perquè obliga a sacrificar a l'individu quotes molt importants de la seva autonomia i individualitat, caient en la degradació i el caos, en un retorn cap al primitivisme i la barbàrie. De totes maneres proposa alguns mecanismes psicològics per explicar aquesta “involució” dels membres en una massa: des-individuació, contagi i suggestió; tots els que han mantingut fins als nostres dies una relativa actualitat.

Le Bon considerava a la seva obra a les multituds com il·lògiques, intolerants, rígides, desinhibides, posseïdores d'una il·limitada capacitat de sotmetiment; extrems que més tard estudiaria i desenvoluparia des d'una altra perspectiva **Emile Durkheim** (1858-1919) donant des de la sociologia una gran base per a l'establiment de l'existència d'una “ment grupal”, no només inductora sino determinant de les conductes individuals, com ho exposa a les “Regles del Mètode Sociològic” creant el concepte de “Fet Social”. La Consciència Col·lectiva per a Durkheim –molt més optimista– es definia com:

“El conjunt de creences i sentiments comuns al terme mig dels membres d'una mateixa societat, forma un sistema determinat que té vida pròpia: podem anomenar-ho consciència col·lectiva o comuna. És, per tant, quelcom completament diferent a les consciències particulars encara que només es realitzi en els individus”.

Al seu llibre “De la division du travail social”, Durkheim estableix dos grans tipus de societats: Unes de “tradicionals” o “més simples” basades en les relacions familiars, tribals o entre clans, on **la religió** exerceix un rol important per unir als seus membres mitjançant la creació d'una consciència comuna: “conscience collective”- en el seu francès original – Així, en les societats d'aquest tipus, els continguts de la consciència d'un individu són àmpliament compartits en comú amb tots els altres membres de la seva societat, creant una “solidaritat mecànica” a través del que va definir com de “semblança mútua”.

En el segon model de societat “la complexa i desenvolupada segons ell” el concepte de “consciència col·lectiva” perd transcendència o és molt menys important. La “societat desenvolupada” s'enllaça pels interessos relacionats amb les transaccions, els intercanvis, el treball, el compartir serveis, espais, etc., és a dir un tipus de solidaritat que ell defineix de “solidaritat orgànica” per sobre de les famílies, la religió, les semblances o les tradicions. Aquest model social evolucionat, avui cosmopolita, Durkheim el va considerar més estable que el primitiu afirmant:

“És més probable que els membres d'una societat moderna es mantinguin units per la divisió del treball i la necessitat de que els altres realitzin certes funcions que mitjançant una consciència poderosa de tipus religiós”.

Però Le Bon – es reitera – és qui crida l'atenció amb més força sobre l'existència dels fenòmens grupals “interns”, introduïnt els conceptes de “contagi emocional” i “suggestió”; suscitant una polèmica en la que participà el mateix Freud en la seva maduresa: si la pertinença a grups resulta danyosa o beneficosa per a la persona.

L'aportació de William McDougall:(1871-1938)

Sosté que la conducta humana respon a una finalitat prèviament acceptada, o almenys, adoptada. Sense un motiu per viure, sense un sentit de la vida (inmersa en el col·lectiu), l'individu cau en una desorientació que li impedeix viure una vida plena i satisfactòria. Quan considera una causalitat de tipus teleològic, (en contra del mecanicista món natural) la psicologia no només ha de descriure allò que l'home és, sino també *haurà de respondre per allò que l'home haurà d'èsser*.

Després i en relació amb els Grups Socials escriu:

"Cal considerar la ment com un sistema organitzat de forces mentals o intencionals, i, en el sentit així definit, es pot dir amb propietat que tota societat humana posseseix una ment col·lectiva. Perquè les accions col·lectives que constitueixen la història de tal societat estan condicionades per una organització únicament describable en termes mentals i que emperò no està compresa dins de la ment de cap individu.

La societat es troba més ben constituïda per un sistema de relacions entre les ments individuals, que són les unitats que la componen. Les accions de la societat són, o poden ser sota certes circumstàncies, molt diferents de la mera suma de les accions amb les quals els seus diversos membres podrien reaccionar davant la situació en absència del sistema de relacions que els converteix en una societat". Com s'observarà en els postulats de Durkheim i McDougall resulten molt propers. I així, aquest últim, pren distància dels postulats freudians i escriu:

*"...els psicòlegs han de deixar d'acceptar l'estèril i estreta concepció de la seva disciplina com a ciència de la consciència, i fer valer audaçment la seva pretensió de construir **la ciència positiva de la conducta o comportament**. La psicologia no ha de considerar que tota la seva tasca consisteix en la descripció introspectiva del flux de consciència, perquè aquesta només és una part preliminar del seu treball. Tal «descripció introspectiva», tal «psicologia pura» mai pot constituir una ciència, o, almenys, no pot elevar-se al nivell d'una ciència explicativa; mai podrà ésser en ella mateixa de gran valor per a les ciències socials.. **La base que totes elles requereixen és una psicologia fisiològica i comparativa que reposi en gran mesura sobre mètodes objectius i en la observació de la conducta d'homes i animals de tot tipus, en totes les condicions possibles de salut i enfermetat"**.*

Sigmund Freud(1856-1939)

Freud es va apropar al social en diversos textos, essencialment: “Totem i Tabú”, “Psicologia de les masses i anàlisi del Jo” i “El malestar en la cultura”, aquest últim molt vigent i de lectura recomanable. A “Psicologia de les masses” va intentar estudiar els mecanismes del funcionament propi de dues organitzacions socials que existeixen quasi des del principi de la civilització, foren l'Església i l'Exèrcit. I a través d'elles es va preguntar per la seva peremptorietat, sobre les necessitats humanes internes que els sostenien i entre altres moltes coses va trobar que satisfieien sentiments bàsics que ja estaven inscrits d'una o altra forma en el grup bàsic familiar.

Així va ensenyar que en qualsevol grup humà existeix la funció de lideratge, ja sigui assumida per una persona i/o revestida per un ideal, de forma similar a com en les famílies algú compleix amb aquesta funció d'una o altra forma.

Va fer entendre que els vincles i llaços cap a la cohesió social, superant els gelos i envejes humanes, es poden fonamentar en mecanismes d'identificació que va classificar en dos tipus:

- Identificació al líder i identificació dels membres entre si. O sigui, identificació vertical i transversal-horitzontal com a mecanisme regulador de les tensions interhumanes. Identificacions que també posseeixen una funció normativa i transformadora.

Per a Freud la vida d'un grup no era més que la història dels impulsos eròtics que lliguen a aquestes dues parts en relació: "membres i líder". Impulsos que, naturalment, tenen com a resultat tensions i satisfaccions molt clares.

En parlar d'aquest poder integrador (o desintegrador) del que podríem anomenar libido grupal, és quan Freud expressa alguna de les seves afirmacions més transcendents al que llavors serà la terapia de grup desde perspectives analítico-psico-dinàmiques.

Va assenyalar que: *"allà on es dóna un fort ímpetu cap a la cohesió grupal, es dóna al mateix temps una tendència a la desaparició de les neurosis individuals"*. Va observar com un grup "ben organitzat" era protecció eficaç contra les neurosis, i que un subjecte que es veu expulsat d'un grup, tendeix a substituir les formacions grupals amb formacions neuròtiques.

Psicoanàlisi post-freudiana.

A partir d'aquestes vies traçades per Freud altres psicoanalistes es van dedicar amb més especificitat a l'estudi de grups petits, en especial W.R. Bion. Psiquiatra psicoanalista indo-anglès, d'orientació Kleiniana; i com a tal, molt interessat en les emocions primàries, que a la 2ª guerra mundial, en el seu treball amb mutilats de guerra, va organitzar petits grups de discussió on va observar una sèrie de mecanismes envers les emocions bàsiques per les quals passa tot grup, fixant les seves investigacions en el clima emocional i en les fantasies subjacents al mateix.

I s'incursiona en les emocions, inconscients / preconscients, bàsiques d'un grup, perquè Bion igual que Kurt Lewin (veure teoria del camp) sabia que un grup és més que la suma de les seves parts, o la suma dels seus integrants, ja que el fet social d'estar integrat, promou emocions socials més enllà del fet individual, emocions relatives a la pertinença (identificació), a l'exclusió, al rebuig, etc.

Fins i tot Bion va encunyar conceptes novedosos com el de "Mentalitat Grupal", o la distinció entre "funcions de Grup de Treball o Tasca" i "funcions de sosteniment emocional"; i molt especialment el que anomenà "**Supòsits Bàsics**" de tot Grup.

Paga la pena esmentar que els Supòsits Bàsics, a més de captar el moment emocional imperant en el grup en una situació determinada, ens informa sobre el tipus de lideratge actuant i efectiu; no havent de confondre el "líder formal", o "líder de la tasca", amb el "líder emocional", essent aquest últim qualsevol integrant del grup l'oferta emocional del qual sintonitzi i reculli el diàleg emocional inconscient o subterrani existent en un moment concret per a un grup concret; punt de vista que deixa de banda les suposades capacitats intel·lectuals, culturals, tècniques, econòmiques, etc., d'algú que ocupi la funció de lideratge i atengui millor a les necessitats internes del mateix grup, com la persona més capaç de ressaltar-la.

Aquests postulats van aportar pistes per comprendre com ha estat possible que històricament autèntics trastornats mentals haguessin aconseguit acumular projectes de gran envergadura i barbàrie social amb resultats nefastos.

Supòsit bàsic de “dependència” és el relacionat amb la necessitat d'un líder capaç de proveïr i assenyalar una direcció a l'estil de pare protector: “Protecció”. El grup depèn absolutament d'aquest algú per a proveïr-lo de seguretat i es relaciona amb els aspectes més inmadurs i infantils en els quals encara existeixi la creença cega en una Déu i/o Pare... o en el Comanament Suprem d'un Guia.

El Supòsit bàsic d' “aparellament” està relacionat amb la recerca d'una “Esperança”, sigui mitjançant una idea o projecte futur, ja sigui a través de la creença de que un fet futur o encara no nascut, resoldrà la situació actual; per tot això el fet essencial és la idea de que el present no és molt plaent i l'esperança en el futur, fins i tot l'esperança de que vindrà un Salvador o Messies.

El Supòsit bàsic d'“atac i fugida” és el relacionat amb la convicció de que existeix un enemic (real o imaginari) i que és necessari atacar-lo, destruir-lo o fugir d'ell. Les personalitats més paranoïdes solen ser bons líders per aquests moments.

Tots els supòsits bàsics” reflecteixen estats d'ànim momentanis o “estats cíclics”, cap d'ells és punt final o de destí, ni millor que un altre. En tot cas algun estat emocional pot ser millor o estar més d'acord amb un tipus o altre de tasca, amb tal o qual moment final.

Aquest nivell de les emocions primitives coexisteix amb el funcionament exterior i necessari per a la realització de la tasca o objectiu tangible o manifest del grup.

Alguns altres autors interessants han estat Enrique Pichón Riviere, creador dels grups operatius, Didier Anzieu que va escriure “la dinàmica dels grups petits” i René Kaes que, fent un símil de l'aparell psíquic descrit per Freud, va encunyar el concepte de l'aparell psíquic grupal.

Cognitivisme -Interaccionisme. Teoria de Sistemes.

Aquesta polèmica dels inicis del segle XX entre neurociències, psicologia introspectiva, social i sociologia, ha resultat fecunda per a tot el que ha significat el desenvolupament posterior cap a un camp específic d'investigació psicològica, especialment cap al que s'ha anomenat com Teoria de la Gestalt o Interaccionisme.

Tres figures sobresurten en aquest context: Muzafer Sherif (1936), Salomón Asch (1952) i Kurt Lewin. Els gestàtics (“del tot” a Alemanya) plantegen que les persones i els grups actuen dins d'un escenari i perceben cognicions complexes, mai reductibles a estímul-resposta com plantejava Watson, pare del conductisme.

Per la Gestalt: *“el tot és major que la suma de les parts”* desitjant expressar amb això, que depenent de l'organització i acció dels elements en un “sistema”, els mateixos poden conduïr a determinar unes propietats diferenciades o “significats” tant en els elements com en conjunt o sistema general. D'aquesta manera la psicologia grupal adquireix importància, es distancia de la intervenció individualitzada i indica:

1 - *Que és de rigor, normal i versemblant que la interacció de grup entre individus pugui produïr*

processos i productes psicològics diferenciables d'aquells procedents de la Psicologia Clínica Individual.

2 – *Trasllada l'aprenentatge desde l'estímul a la cognició;* o sigui, destaca com l'individu construeix activament una representació, dóna una interpretació amb sentit de “situació”, o sentit global-social, a partir de les seves creences, experiències i emocions. Per als tres autors esmentats, el tema de la “ment grupal” quedava en l'àmbit de la sociologia ja que entenien que els processos psíquics sempre serien individuals, reconeixent al mateix temps que aquests mateixos processos resulten estar qualitativament modificats per la vida en grup (Interaccionisme).

Sherif realitza un estudi sobre les “normes socials” (1936) i dóna sentit psicològic grupal al Fet Social de Durkheim en base a una sèrie d'experiències amb grups de persones sota condicions controlades. Va establir el “rang personal compartit” i va demostrar com les normes de grup resultaven ser un producte genuí del grup, compartit i individualment internalitzat. En suma va demostrar que els participants dels seus experiments no recuperaven les normes personals prèvies internalitzant l'experiència grupal en la seva estructura psicològica, tant per a la percepció com per als judicis de valor.

Arch al 1946 estudia i demostra com es conformen les “impressions” i Lewin al 1952 exposa la seva teoria del camp: anàlisi de les relacions de grup com un camp social de forces en l'espai vital individual observant la totalitat dels aconteixements psicològics que se succeeixen en un individu en un determinat moment per un marc ambiental concret. A més a més va introduir els conceptes innovadors a partir d'estudis experimentals amb els seus alumnes voluntaris com els de “cohesió grupal”, “estàndar de grup”, “estils de lideratge”, “adopció de decisions” i “climes socials”. Va arribar a demostrar que resultava més senzill canviar la conducta o els judicis de valor per a tot un grup que per a un individu aïllat.

La combinació del cognitivisme de la Gestalt, inmers en la Teoria General de Sistemes, complementada amb el mètode d'experimentació grupal solen ser els eixos en els quals rau la psicologia social moderna. Es diu que la diferència més important entre la psicologia social i la sociologia és que a la segona li manca “sociologia experimental”, extrem per al qual queda obert el debat.

La seva aplicació en centres, treballs i teràpies de grup, ha demostrat que moltes de les seves aplicacions poden promoure un canvi i maduració de les persones; com es poden organitzar i funcionar els equips interdisciplinars; fins a indagar quines dimensions i característiques grupals poden ser les més eficaces per a complir amb uns objectius concrets.

La Reflexologia i el Conductisme – Psicologia Científica Positiva.

McDougall deixà el camí obert als estudis experimentals sobre la conducta humana i animal.

Iván Pávlov (1849-1936) Metge, cirurgià, fisiòleg i Premi Nobel de Medicina. - Reflexologia Soviètica.

Els estudis experimentals de Pávlov sobre el funcionament de l'aparell digestiu el van fer mereixedor del premi Nobel de Medicina al 1904 a més d'anomenar-lo una mica més tard “pare del condicionament reflex” que tots estudiem durant el segon o tercer any del batxillerat; va establir les bases de l'escola conductista de Watson als EEUU. ,

La definició de condicionament clàssic o *responent*: consisteix en la formació (o reforçament) d'una associació entre un estímul natural (incondicionat) i molt conegut, que s'associa a un altre “estímul

condicionat” que el situa en proximitat, per observar una resposta. Si aquests dos estímuls es reiteren per un cert temps, al final s'aconsegueix una resposta similar amb la sola presència de l'estímul condoncat (gos – menjar – salivació – campana... després gos – campana – salivació. El novedós a Pávlov ha estat la seva contribució en la intervenció del “cervell” en aquest model de reflex condicionat mitjançant estímuls sensorials associats, separant-lo dels actes reflexos involuntaris. Ho denominà “primer sistema de senyals”.

El primer sistema de senyals és característica la relació per la qual el sistema nerviós central en especial el cervell associa, per exemple, una campanada amb el possible aliment: la campanada (o un altre estímul substitiu) resulta una senyal. Entén Pávlov que la majoria dels animals es regeix per un “pensament” basat en aquest sistema de substitucions reflexes.

Pávlov observa una major complexitat en les “conductes” humanes; i està lluny de considerar-les un sistema de reflexes condicionats, dins l'esquema “estímul/resposta”. Va considerar que en l'Home es produeix un salt qualitatiu envers el primer sistema de senyals. En l'humà la qüestió no queda restringida als reflexes condicionat o a estímuls sensorials substitutius donada la complexitat del cervell humà facilita un *segon sistema de senyals* que va relacionar amb la seva capacitat simbòlica o conceptual- el *llenguatge verbal o simbòlic* - en aquest les substitucions a partir dels estímuls conceptuals semblen infinites i malgrat tot altament ordenades i lògiques.

Aquest segon sistema de senyals que proposa Pavlov suposa percepcions de significats simbòlics en l'Èsser Humà procedents de la comunicació sociolingüística on té lloc una capacitat d'autocondicionament original, el qual d'aparença contradictòria, li resulta alliberador, ja que en moltes condicions de vida, l'Èsser humà pot reaccionar davant d'estímuls que ell mateix va generant per unes finalitats autodeterminades... i que a més pot transmetre mitjançant expressions simbòliques complexes: llenguatge, pintura, música, etc.

Els estudis de Pávlov foren continuats per Ivanov Smolenski (1951) el qual localitzà al cervell les regions on es processaven tant el primer sistema de senyals com el segon. El primer es localitzà a l'àrea subcortical del lòbul frontal, mentre que el segon (humà) a l'escorça del lòbul frontal... Des d'aleshores a avui la neurofisiologia i psicopatologia s'han desenvolupat.

La psicologia experimental neurofisiològica de Pávlov o reflexologia ha estat l'escola dominant durant tot el període de socialisme real a l'antiga Unió Soviètica.

Els principis del “condicionament responent” o “acte-condoncat” s'apliquen des d'aleshores en medicina, puericultura, geriatria, entrenament d'animals, investigació experimental en psicofarmacologia, i en moltes disciplines més, per a la investigació i/o adquisició d'hàbits bàsics o l'entrenament. Els estímuls es classifiquen des de Pávlov en 3 categories: sensorials, propi – ceptius i verbals.

Aquest tipus de condicionament depèn sempre de la provocació de la resposta. El menjar provoca salivació; una forta llum provoca contracció pupil·lar, un cop al tendó rotulà l'extensió de la cama i així fins l'observació de condicionaments més complexes com es realitzen en el laboratori d'animals d'experimentació obligant-los a realitzar actes complexes per l'obtenció d'un resultat. Els experiments s'han arribat a realitzar amb èssers humans “voluntaris sans” i “no voluntaris” a les presons, amb immigrants il·legals fins l'actualitat, esdevenint una eina d'utilitat des de la psicologia fins la tortura. És el “condicionament responent” o “condicionament reflex”.

Quan es presenta repetidament un estímul condoncat però sense associar-li l'estímul incondoncat

(neutre), deixa de provocar la resposta. En el cas del gos de Pávlov, deixaria de salivar en sentir la campana si, repetidament, no va acompanyada d'aliment.

Quan l'estímul condicionat ja no provoca la resposta, diem que el reflex condicionat s'ha "extingit". La reaparició d'una resposta condicionada extingida prèviament, després d'un període de descans, es coneix com "recuperació espontània". Si el gos de Pávlov torna a la situació experimental, després d'un temps d'absència, la campana podria provocar novament la resposta de salivació.

La generalització de l'estímul suposa una tendència a produir la resposta condicionada davant d'estímuls similars al condicionament. El gos respondrà a sons més o menys similars al de la campana. A la tortura en éssers humans el mecanisme és similar; cada cop que es pica la porta i el treu de la cel·la rep tortura física; en una segona fase tan sols el cop a la porta o en altres portes properes situen al torturat en una situació psíquica d'angoixa similar.

Però Pávlov a més de l'*extinció o inhibició de la resposta* demostra el fenomen de "*recuperació espontània*", o sigui, aquell que passat el temps i extingit l'estímul neutre, observa la reaparició de la mateixa. Aquest fenomen podria explicar el que actualment es denomina "síndrome post traumàtic tardà" o sigui, que en el cas de l'Home Torturat, passat el temps, qualsevol porta pot ocasionar-li un quadre d'angoixa indeterminada.

Finalment un altre fenomen característic del condicionament és el de la "*generalització*" : Un cop adquirit l'aprenentatge, el subjecte pot arribar a emetre la mateixa resposta davant d'estímuls semblants. El cas més sonat va tenir a veure amb l'experiència de Watson amb Albertito i la seva fòbia als colors blancs.

Discriminar, és allò oposat a la *generalització*: És un fenomen que es caracteritza per respondre a un estímul i a inhibir aquesta resposta a un segon estímul semblant. El cas d'un animal que "discrimina" sons de perill real o suposat. La discriminació al permetre seleccionar estímuls, economitza respostes i energia dels recursos adaptatius de l'animal.

Els treballs experimentals de Pávlov i col·laboradors, van arribar a demostrar l'existència de "neurosis experimentals" provocades en el gos, per estímuls condicionats de difícil discriminació (cercle – el·lipse).

La reflexologia soviètica va caure en desgràcia pel règim per la seva repercussió, similituds i auge del conductisme en el sistema capitalisme d'Occident, especialment volcat a la publicitat i l'estímul al consum. Cal destacar el treball de Luria i Vygotsky, ambdós psicòlegs i seguidors de Pávlov.

Escola Psicològica Conductista - [John Watson](#). (1878-1958) (Wikipedia)

"Doneu-me una dotzena de nens sans, ben formats, per què els eduqui, i jo em comprometo a triar un d'ells a l'atzar i ensinistrar-lo perquè es converteixi en un especialista de qualsevol mena que jo pugui escollir – metge, advocat, artista, home de negocis i fins i tot mendicant o lladre- precisdint del seu talent, inclinacions, tendències, aptituds, vocacions i raça dels seus avantpassats". Amb els anys es va contradir.

Watson va romandre a la Universitat de Javeriana diversos anys realitzant investigacions sobre la relació entre "input" sensorials, aprenentatge i comportament de les aus.

L'octubre de 1920 Watson fou convidat a abandonar la seva càtedra de la Universitat John Hopkins degut als rumors que corrien sobre la relació que mantenia amb la seva assistent Rosalie Rayner (seria la seva col·laboradora en el famós experiment sobre el condicionament del medi amb el petit Albert de 9 mesos a qui **va condicionar la por a tot el que fos blanc**, passant a treballar posteriorment com a psicòleg per l'empresa "Thompson" fet pel qual fou molt criticat pels seus col·legues de l'època. Sense desitjar-ho va obrir el debat sobre l'experimentació psíquica en éssers humans i de manera indirecta és el "pare" de la moderna psicoètica, la qual per desgràcia no ha quallat suficientment en la societat i els estats. .

El Conductisme post-Watson:

actualment es defineixen les corrents cognitivo – emotivo – conductuals, com l'aplicació filosòfica materialista – positiva aplicada a la psicologia; aquesta – com preconitzava McDougall – entesa com a ciència del comportament, o sigui com la interacció entre l'individu i els individus, cobrint així un menor rang de fenòmens psicològics en els nivells conductistes – psicològics, emotivo – conductuals i motor – sensorials.

La filosofia en la qual es basa la Psicologia de la Conducta és la d'una "filosofia de la praxis científica" similar al marqueting científic. Com a tal, sorgeix de les tasques mateixes del quefer psicològic (expressat en la conducta) i s'encarrega de discutir sobre els supòsits, extensions i possibilitats de domini teòric i aplicat per cada camp d'intervenció, així com de fixar posició i fomentar una actitud no reduccionista (ni fisiologista ni fenomenològica) per buscar solucions als problemes de la disciplina.

Ontològicament és materialisme escèptic monista combinat amb el determinisme naturalista de Darwin, encara que alguns autors – més actuals- com Emili Ribes (Barcelina 1944) vinculen la psicologia del Coneixement i Experimental al materialisme Dial·lèctic. Però el cas de Ribes a Mèxic desborda la Mèxic desborda a la psicologia i s'endinsa en la pedagogia.

Epistemològicament (Teoria del Coneixement) pels conductistes skinnerians i successors (pare de l'enginyeria social) la seva filosofia estaria basada en el "contextualisme materialista", que considera a la conducta com "acte en context". O sigui, que té lloc en el marc d'una determinada circumstància (marc o entorn) l'anàlisi del qual no es pot obviar, amb la qual cosa incorporen alguns punts de contacte amb la teoria de la Gestalt. Des d'aquest angle, el contextualisme és una forma de pragmatisme escèptic, oportunista – sel·lectiu. Pels interconductistes és important la filosofia analítica i la fenomenologia.

Ludwig Wittgenstein(1889-1951) es representa com el filòsof que assenta les bases pel pensament positiu conductista, quan a les seves obres Tractatus Logico-Philosophicus així com en les seves Investigacions Filosòfiques, només existeix "conductisme" en la mesura que explica el valor donat per un individu a les paraules en funció del seu ús dins d'una col·lectivitat. Sense Societat – sense altres- no té sentit el llenguatge. Però en cap moment Wittgenstein esboça una "teoria del coneixement" com per sentar bases filosòfiques a cap corrent experimental. I escriu des del seu nihilisme:

"M'és indiferent que el científic occidental típic em compregui o em valori, ja que no comprèn l'esperit amb el que escric. La nostra civilització es caracteritza per la paraula "progrès". El progrès és la seva forma, no una de les seves qualitats, el progressar. És típicament constructiva. La seva activitat es basa en construir un producte cada cop més complicat. I encara la claretat està al servei d'aquest fi; no és un fi en si mateix. Per mi, en canvi, la claretat, la transparència, és un fi en sí". (Aforismes. Cultura i valor; pàg. 30)

La figura clau del conductisme modern:

B.F.Skinner (1904-1990) no s'hauria desenvolupat el conductisme-cognitivisme tal i com se'ns presenta avui amb les seves llums i ombres, basat en l'escepticisme materialista de Francis Bacon ¹(veure nota) y sense les experiències de Pávlov i els seus col·laboradors en Reflexologia. Res de nou sota el sol, però molt interessant si es té en compte que els seus postulats– entre altres- foren i mantenen vigència els següents que es recopien d'acord amb “Some fundamentals” of B. F. Skinner's Behaviorism, Delprato i Midgley, American Psychologist Vol. 47, N° 11, 1507-1520 (Trad. de Zarzosa Escobedo, L.G. en Contextes- info@conducta.org):

D'acord amb els autors del resum, després de cada afirmació (punt del 1-12) s'aclareix com subtemes *què és el que està proposant* i a *què o a qui s'està oposant*. Després a cada ítem que s'ha entès confosament d'afegeix una nota a peu de pàgina de FP.

1. L'objectiu principal de la ciència és la predicció i el control.²

1.1. Posa l'èmfasi en l'aspecte pragmàtic, enlloc de considerar com objectiu principal la contrastació d'hipòtesis i teories. El criteri de veritat és pragmàtic (enlloc del criteri de veritat per correspondència). *El coneixement científic és un conjunt de regles per l'acció eficaç*, és més “veritable” quant més possibilita l'acció eficaç (el fi o finalitat).

1.2. No s'oposa a constrïr teories, si no a certa manera de teoritzar excessivament especulativa. S'oposa a la teorització que postula esdeveniments que ocorren en un altre lloc, a un altre nivell, i llavors els posa a prova contra l'evidència empírica. Proposa el camí invers: partir de les dades empíriques i després generar conceptes explicatius. L'austeritat en la teoria és qüestió de cost – benefici (una teoria més complexa només es justifica si és més eficaç per explicar, controlar i predir els fets).

1.3. S'oposa als qui consideren que el principal criteri de científicitat és l'acord, intersubjectiu a través de l'operacionalització. **L'eficàcia està per sobre de la recerca d'acord intersubjectiu**. Això es relaciona amb la seva postura sobre esdeveniments privats: encara privats: encara que no siguin públicament observables poden ser objecte d'estudi científic.

1.4. Privilegia la predicció i control de la conducta d'un organisme abans de la recerca de mitjanes estadístiques en mostres de poblacions. *Utilitza dissenys experimentals de subjecte únic*.

2. La metodologia és l'anàlisi funcional, que relaciona variables independents ambientals amb

1- Francis Bacon en el seu temps (1561-1626) es va proposar primer de tot reorganitzar el mètode d'estudi científic. Va percebre que el raonament deductiu destacava aleshores a expenses de l'inductiu i va creure que, eliminant tota noció preconcebuda del món, (Mites de la Caverna) es podia i calia estudiar a l'home i el seu entorn mitjançant observacions detallades i controlades, realitzant generalitzacions cauteloses. Per fer-ho, l'estudi que l'home de ciència fa dels particulars ha de realitzar-se mitjançant observacions que han de validar-se. Els científics han de ser primer de tot escèptics i no acceptar explicacions que no es puguin “provar” per l'observació i l'experiència sensible (empirisme escèptic) (Wikipedia-Francis Bacon)

2- Si l'objectiu de la Ciència no és la millora de la Qualitat de Vida de la Humanitat i es transforma en la necessitat de predicció i control, (sobretot en Psicologia), no hi ha dubte que tota la resta del que es pugui argumentar després queda en l'entredit. Especialment en ple segle XX i després de dues terribles guerres mundials, i desenes d'invasions perpetrades per les superpotències.

variables dependents conductuals.

2.1. L'experimentador estableix relacions entre les variables ambientals que manipula (variables independents) i les variables conductuals d'un individu (variables dependents). La relació funcional és la relació que té lloc quan un canvi en la variable independent dóna com a resultat un canvi en una variable dependent.

2.2. El terme “relació funcional” (a diferència dels termes causa – efecte) no es suggereix com una causa que provoca un efecte, només afirma que diferents esdeveniments tendeixen a ocórrer en cert ordre i de certa manera (David Hume)³. Conserva l'aspecte funcional de la relació causa – efecte però no adopta les seves limitacions metafísiques (determinisme, causalitat tipus bola de billar).

2.3. Una vegada conegudes les relacions funcionals, es pot predir una conducta si s'en coneixen les variables controladores (variables de les quals la conducta és funció), *i es pot controlar una conducta si es manipulen aquestes variables controladores*.

2.4. els estadis hipotètics interns (motivació, set, sentiments) no són variables causals. S'oposa als qui proposen ficcions explicatives i detenen allà la investigació, sense buscar les variables controladores ambientals. Per exemple, dir que algú quequeja degut a l'ansietat enlloc de buscar les variables que controlen la seva quequesa.

2.5. *Les variables independents poden ser temporalment remotes*: les contingències selectives a les quals l'organisme va estar exposat en la seva història d'aprenentatge. S'oposa als qui s'accepten com a “causes” només als antecedents immediatament contigus a un efecte, a vegades incloent causes mentals hipotètiques.

3. Determinisme: La conducta està determinada, posseeix regularitats, és possible establir lleis per explicar/predir/controlar la conducta.

3.1. S'oposa a l'indeterminisme, l'ocurrència d'una conducta no determinada per altres esdeveniments equival a la generació espontània de microorganismes o al creacionisme en biologia.

3.2. Es diferencia d'un determinisme mecanicista, en el qual estímuls i respostes són contigus i el primer compel·leix al segon. Les diferències són: el concepte de classe (les relacions s'estableixen entre classes d'estímul i classes de resposta), i la causalitat conseqüencial (veure següent).

3.3. S'oposa a la idea de lliure albir que concep la conducta com actes capriciosos d'un agent lliure i no determinat causalment. La idea de que l'individu està més enllà de factors controladors condueix a ignorar aquests factors. **Les formes més perilloses de control són les menys eficients, que permeten que l'individu se senti lliure.** Skinner aconsella identificar els factors controladors i exercitar el màxim control sobre la pròpia vida.

3.4. Aquesta postura fou amb freqüència malinterpretada com si afirmés que el subjecte és

---

3 En Investigació sobre el Coneixement Humà, Hume utilitza l'exemple de les boles de billar però en la seva teoria escèptica planteja *que la costum* és la que dóna sentit la certesa, encara que no tinguem la més mínima idea de relació causa – efecte. El vinculen malament amb Hume, és molt més Bacon o Locke. Hume diu: “Entréga't a la teva passió per la ciència, però fes que la teva ciència sigui humana i que tingui una referència directa a l'acció i la societat... Sigues filòsof, però enmig de tota la teva filosofia continua essent un home”. Després: “Encara que no hi hagués ATZAR en aquest món, la nostra ignorància de la causa real d'un succés tindria la mateixa influència sobre l'enteniment i engendraria un tipus de creença o opinió similar”. Amb això més suficient.

passiu, o proposés el fatalisme (“estem determinats i no podem canviar”), o negués la dimensió ètica (“si estem determinats no som responsables dels nostres actes”). En realitat no proposa que el subjecte sigui passiu (la conducta operant és precisament activa i intencional), ni el fatalisme (l'aprenentatge és precisament canviar), ni nega l'ètica (que involucra les contingències de la comunitat moral).

4. Locus de control de la conducta: les causes iniciadores/variables controladores estan en l'ambient i no en l'interior de l'organisme.

4.1. S'oposa als qui assignen aquest rol a sentiments i estats observats introspectivament, i consideren que la font de control cal buscar-la en processos i estructures mentals dins de l'organisme. Proposa buscar variables ambientals, que permeten la predicció i el control.

4.2. L'ambient és un component inherent a la conducta. La conducta no pot separar-se del context en el qual té lloc, i per definir una conducta cal identificar-ne els factors ambientals involucrats.

4.3. S'oposa als qui detenen l'explicació en els esdeveniments privats. Encara que l'especulació sobre el que succeeix dins de l'organisme manca d'importància per completar la cadena causal, a la pràctica tendeix a provocar l'efecte contrari: l'esdeveniment privat es deixa sense explicar, i la cadena causal queda incompleta. La cadena causal només es completa quan s'arriba a les causes iniciadores en l'ambient.

4.4. S'oposa al dualisme, que postula causes mentals, no físiques (tot està en el cervell)

4.5. No nega que es poden aïllar variables independents dins de l'organisme (per exemple quan s'injecta una droga es manipula una variable controladora dins de l'organisme). *Només nega les variables inventades (suposats estats, processos i estructures psíquiques internes del psicoanàlisi).*

4.6. No nega els factors genètics. S'oposa més aviat a les causes mentals i a la idea d'autonomia humana que nega la influència de variables controladores sobre la conducta.

5. La selecció per les conseqüències (SPC) és el principal mode causal en què l'ambient determina la conducta dels éssers vius.

5.1. Proposa un tipus de causalitat (SPC), diferent de la causalitat mecanicista (tipus bola de billar, la causa/antecedent constreny a l'efecte). Aquesta forma de causalitat és similar a la selecció natural: així com les variacions genètiques són seleccionades o descartades per les seves conseqüències, les noves formes de conducta són seleccionades o descartades pel reforçament. Quan té lloc una conducta la segueixen certes conseqüències ambientals els efectes de les quals (canvis en la conducta) usualment es detectaran més tard. La conducta és funció de les seves conseqüències ambientals passades.

5.2. Es diferencia dels models conductistes d'estímul-resposta i les teories mentalistes deterministes (Escoles Freudianes), que prenen només el mode causal mecanicista.⁴ Conserva la idea de causalitat mecanicista per la conducta responent, i agrega la idea de causalitat – conseqüència en la conducta operant.

5.3. El mode causal de SPC s'aplica tant a la ontogènia (gènesi de la conducta dels individus) com a la filogènia (gènesi de la conducta de les espècies). Amb això es diferencia de les teories

4 És cert que el psicoanàlisi és determinista des de l'inconscient, però mai mecanicista i sí fenomenològic.

ambientalistes que rebutjen els factors genètics. Les contingències filogenètiques de supervivència són relacions entre conductes i conseqüències que seleccionen trets heretables. Les contingències ontogenètiques de reforçament seleccionen conductes durant la vida de l'organisme. Les contingències filogenètiques són més difícils de confirmar que les de reforçament, que poden ser manipulades per un experimentador.

5.4. Els gens no determinen directament la conducta, la relació és més complexa. El que s'hereta és la susceptibilitat envers certes conngències ontogenètiques. Tota conducta està condicionada per factors genètics i ambientals.

6. Materialisme: el dualisme és fals, l'únic món és el físic.

6.1. Els esdeveniments privats i els públics tenen les mateixes dimensions físiques. El que se sent o s'observa introspectivament, els que se sol anomenar fenomenologia, no és un món no físic (ment, consciència, vida mental), sino el propi cos de l'observador. El que una persona observa, allò del que parla, és sempre el món real i físic, no hi ha un altre món immaterial. Una petita part de l'univers està continguda dins de la nostra pell, el fet de que s'ubiqui dins d'aquest límit no implica que tingui un estatus diferent que el físic. Els esdeveniments privats fan referència a esdeveniments físics reals, i el seu estatus ontològic és el mateix que el de qualsevol altre esdeveniment físic.

6.2. S'oposa al dualisme, que afirma de manera genèrica el següent: A) existeixen dos mons, el físic (cos, matèria) i el no físic (ment o esperit), B) la matèria existeix en l'espai i el temps, la ment no, C) ment i matèria interactuen i s'influeixen mútuament. Plató, la religió cristiana i Descartes foren alguns dels principals antecedents del dualisme. Actualment, tant la psicologia del sentit comú (els termes espiritualistes de la parla quotidiana) com les diferents teories (psicologia cognitiva, neurociència cognitiva, etc.) solen sostenir aquesta positura.⁵

6.3. La seva positura es relaciona – a la meua manera de veure amb l'escepticisme materialista del segle XVII i s'aproximaria al conductisme filosòfic (Ryle, Kenny), que critica la "concepció dualista cartesiana de la ment" i analitza en quines condicions utilitzem cada terme psicològic. Però ja observem el nihilisme escèptic de Wittgenstein que al nostre parer té poc a veure amb les tesis superficials d'Skinner. Així distingeix la ment (com "ficció explicativa")⁶ i els esdeveniments privats (imaginació, diàleg intern, atenció, emocions, precepció introspectiva i propiceptiva). Els termes psicològics són vàlids com a conducta verbal per estudiar, però no com a factors explicatius.

6.4. No és necessari el consens intersubjectiu perquè existeixi un esdeveniment, quan un estímul físic intern té un sol observador també es pot considerar "esdeveniment", perquè el criteri pragmàtic (que pugui utilitzar-se per la predicció i el control) supera a l'exigència de criteris intersubjectius (operacionisme). Aquest punt és una de les diferències entre el conductisme radical d'Skinner (que considera que els "esdeveniments privats" (emocions i estat de la consciència) són conducta encara que només siguin detectats per una persona) i el conductisme metodològic (que considera com conducta només si l'esdeveniment és públicament observable, i a partir d'aquestes

5 - Els autors no citen als espiritualistes escèptics ni a l'idealisme dialèctic de Hegel. Tampoc s'arrisquen en relació al materialisme històric – dialèctic- de Marx. Però si es llegeix a aquests autors i a molts altres (a tot l'existencialisme del segle XX), s'observaran enormes llacunes metafísiques en "teoria del coneixment" i la seva repercussió en les emocions com conductes humanes, ja que , en tots els casos existeix "quelcom" de naturalesa "qualitativa i diferenciada" de l'Èsser que s'imposa a la màquina interactuant cap endins i cap enfora.

6 - És interessant aquesta "ficció explicativa" com ha evolucionat amb la informàtica i la seva difusió amb massiva utilització. Sembla ser que existeix un hardware, un software i a més a més múltiples programes acoblats a aquests sistemes primaris (físic i electrònic) sino res no funciona. Dir que la ment és un constructe abstracte inexistent o ficció explicativa, ens agradaria saber com interpreten els skinneans a Chomsky.

dades infereix hipotètics estats interns).

7. L'objecte d'estudi de la psicologia és la conducta, i només la conducta.

7.1. L'objecte d'estudi no és la menta o l'experiència conscient, sino la conducta. La psicologia és part de la biologia, el seu objecte d'estudi és la conducta dels organisme (No entenent per biologia només a la fisiologia de processos interns de l'organisme, ni a la negació de l'aspecte social). Optar per la ment com objecte d'estudi no contribueix a la predicció i el control de la conducta.

7.2. S'oposa al conductisme metodològic, que tracta a la conducta en sentit operacional, com a esdeveniments mesurables (expressions verbals, marques en paper, etc.) que es consideren mers indicadors d'altres factors no observables diferents de la conducta (ment, cognició, activitat cerebral). Aquesta positura defineix a la psicologia com a “estudi de la conducta i la vida mental”, i la conducta roman subsidiària a la ment o al sistema nerviós.

7.3. La conducta no es pren com indicador d'altra cosa. És objecte d'estudi pel seu propi dret, podem predir i controlar la conducta sense conèixer el que passa a l'interior (fisiologia), encara que una explicació complerta requeriria ambdues ciències, cada una amb els seus instruments i els seus mètodes.

7.4. Relació entre la psicologia i la fisiologia, quan la psicologia especula sobre processos interns, en el millor dels casos és una fisiologia prematura que podrà servir o no als fisiòlegs però que no afegeix coneixement psicològic quelcom i es desvia de la recerca de relacions funcionals, i en el pitjor, són meres ficcions que només existeixen en la conducta verbal del teoritzador. El que passi a l'interior del cervell li correspon a la fisiologia – neurologia, amb els seus propis mètodes.

7.5. Definició de conducta. Es diferencia de les definicions de conducta com a moviments corporals (canvis físics públicament observables), la seva definició és més abstracta i funcional, i és aplicable als esdeveniments privats.

La conducta és funcional i contextuada. Per descriure un episodi de conducta, no es pot restringir a l'organisme. Una conducta es defineix per les seves relacions funcionals i no per la seva morfologia. La conducta és molar: és l'acció de l'organisme sencer i no d'una part. No considera allò essencial de la conducta a l'activitat de músculs i òrgans en sí mateixos.

Operant: Conducta és el que un organisme fa, i que podem determinar observant les relacions amb el seu ambient, és l'acció de l'organisme sobre el món extern. Veure distinció operant/responent.

7.6. Crítica al conductisme metodològic per:

- A) ignorar els esdeveniments que serveixen com variables controladores per la conducta de parlar de ment, consciència i altres termes psicològics,
- B) substituir autoreports per esdeveniments referits com a mentals (realisme envers als referents dels termes psicològics),
- C) usar la conducta com a indicador d'una activitat mental que es considera fonamentalment diferent de la conducta.⁷

---

7 - Skinner desitja donar sentit filosòfic de rigor materialista a totes les corrents de treball conductuals, negant l'existència (o la utilitat científica) dels processos psíquics “abstractes” de caire “no mesurable”. Tot el que entri a les ciències historiogràfiques ho desestima perquè s'escapa de control.

7.7. Distingeix esdeveniments privats i públics, però ambdós són de naturalesa física. Els esdeveniments públics són accessibles a altres observadors, els privats es caracteritzen per la seva accessibilitat limitada. Els esdeveniments privats (per exemple un mal de queixal) són observables només per l'individu que ho pateix en el propi cos. Com altres que no poden observar certs esdeveniments psicològics, els esdeveniments públics se separen dels privats (anomenats mentals) **impedint un abordatge conductual de la psicologia**. Proposa analitzar aquestes conductes en el llenguatge ordinari i les psicologies dualistes anomenen “ment”.

7.8. Considera important abordar el tema de la privacitat (fenomenologia), i proposa que *pot abordar-se millor partint de la conducta en lloc de partir de l'experiència immediats*. Els esdeveniments interens a l'organisme no són mediadors fisiològics si no part de la conducta mateixa. Se'ls pot tenir en compte sense considerar que tenen una naturalesa especial o que han de conèixer-se d'una manera especial. La pell no és un límit tan important, els esdeveniments privats tenen el mateix tipus de dimensions físiques que els públics. *Skinner proposa investigar els esdeveniments que es denominen com a sensacions, percepcions, imatges, pensaments, consciència, etc. Però no els considera diferents dels esdeveniments públics de l'organisme i de l'ambient que van ser les classes d'esdeveniments estudiades inicialment pel conductisme.*⁸

8. Reduccionisme i no-reduccionisme. Independència i complementarietat entre psicologia i fisiologia.

8.1. els coneixements de la psicologia seran eventualment reduïts als d'altres ciències (fisiologia, anatomia), que explicaran la manera en què un individu respon en una donada ocasió. Els esdeveniments d'un nivell es poden explicar en termes d'altre nivell més bàsic.

8.2. No necessitem una explicació fisiològica per a descriure la conducta, com que la conducta es modifica per l'exposició a contingències de reforç durant la vida i com, degut a aquesta història d'aprenentatge, l'individu es comporta de determinada manera en una donada situació. Fins i tot quan la conducta sigui completament compresa en altres nivells, serà necessària la ciència de la conducta.

8.3. L'anàlisi conductual és necessàriament històric, estableix relacions funcionals que tenen esclatxes temporals. Dues esclatxes es presenten en les relacions funcionals que estableix el psicòleg: entre l'estímul i la resposta, i entre l'efecte de la conducta i la probabilitat futura de la conducta. L'explicació d'aquestes esclatxes no correspon a la psicologia si no a la fisiologia. Si quelcom que té lloc avui afecta la conducta de demà, no importa com de clar s'estableixi aquest fet però hi ha un pas perdut, i correspon al fisiòleg explicar-lo. Aquesta visió planteja més bé una complementarietat dels abordatges, i una relativa independència (la psicologia no precisa d'una explicació fisiològica de les esclatxes per a establir relacions funcionals). Allò que el fisiòleg descobreixi en el futur no pot invalidar les lleis d'una ciència de la conducta, però sí que pot completar la nostra concepció de l'acció humana.⁹

8.4. Rebutja apel·lar a la fisiologia per a explicar la conducta només en termes pragmàtics, perquè la fisiologia actual està menys avançada que l'anàlisi conductual en quant a analitzar les

---

8 - La proposta d' “investigar” els processos “privats” (100% de la teoria psicoanalítica) demostra que li manca “idea” per a entendre'ls i no el preocupen. La dimensió existencial per a Skinner (Valor de l'Èsser) queda anul·lada pel Valor de l'eficiència i el control sobre els individus.

9 - D'alguna manera, els autors del resum posen de manifest l'interés d'Skinner per la fisiologia i la neurologia des de la seva perspectiva materialista radical. No ressalten fenòmens orgànics d'expressió conductual, però sens dubte es posen en consideració per al seu estudi sistematitzat. Aquesta associació és la que permet entendre a l'escola neuropsiquiàtrica en plena actualitat a començaments del segle XXI.

contingències de reforç que modifiquen la conducta. L'anàlisi conductual és usualment preferible a l'anàlisi fisiològic per raons pragmàtiques (major predicció i control). Però la possibilitat inversa no queda exclosa a priori (és un afer empíric, i si succeís no hi hauria raons per a oposar-s'hi).

9. L'organisme és el locus de canvi biològic. L'organisme canvia a través de la història evolutiva (filogènia) i la història ambiental (ontogènia). Els canvis són biològics.

9.1. No hi ha un "enmagatzematge d'informació", no s'enmagatzema la informació de les contingències. Això és només una metàfora. Les contingències de reforç canvien a la persona, i com a resultat l'individu es comporta d'una altra manera. Quan un organisme és exposat a contingències efectives, el que canvia és l'organisme, però no en un sentit espiritual o mental abstracte (canvi psíquic o cognitiu) sino mitjançant canvis fisiològics que possibiliten noves conductes. En la selecció natural l'organisme canvia aspectes fisiològics que fan possible el condicionament, de manera tal que el que se selecciona és una susceptibilitat a contingències ontogèniques. En el condicionament operant, les contingències de reforç canvien a l'organisme durant la seva vida.

9.2. S'oposa a considerar canvis en entitats no físiques: aparells psíquics d'adquisició i enmagatzematge. Rebutja la idea de que l'organisme *cognitivament internalitza* les contingències de reforçament com informació, coneixement o expectatives, que requereixen mecanismes d'enmagatzematge que s'activen quan la conducta ocorre. L'alternativa a la modificació d'estructures i processos mentals per l'exposició a contingències de reforç és un canvi biològic de l'organisme.¹⁰

9.3. Negar canvis en les "estructures psíquiques" no és negar que les contingències modifiquen el que se sent com emoció o el que s'observa introspectivament com estat mental, doncs ells són esdeveniments privats produïts per certes contingències.

9.4. Amb això es poden aclarir alguns malentesos envers a la idea de "caixa negra", que acusa a Skinner de negar processos interns. No s'oposa a l'estudi dels processos fisiològics, si no que afirma que aquesta tasca no correspon al psicòleg sino al fisiòleg, el qual posseeix mètodes adients per investigar-los. Si ho intenta el psicòleg, només especularà una fisiologia prematura, sense disposar de dades apropiades, i s'allunyarà de l'objecte d'estudi propi (les relacions funcionals). Per altra banda, tampoc s'oposa a investigar els esdeveniments privats i experiències subjectives, només que aquests es consideren conductes per explicar i no mecanismes fisiològics percebuts per introspecció o processos que tenen lloc en estructures psíquiques no físiques.

10. Hi ha dues classes de relacions funcionals: responent i operant. Es denomina "responent" ala conducta que és elicitada¹¹ per un estímul antecedent, i "operant" a la conducta que no està sota el tipus de control d'un estímul elicitador antecedent, i la classe del qual ha estat reforçada per les seves conseqüències en ocurrències anteriors.

10.1. La conducta responent és elicitada (obtinguda) per un estímul antecedent. Són reflexos i conductes apreses amb el condicionament responent o pavlovià, que consisteix en canviar l'estímul elicitador (sol·licitant). És conducta anomenada involuntària, i la seva causalitat és mecanicista. La

---

10 - Nega de ple tota la teoria psicoanalítica i aparta tota la filosofia idealista i existencialista. Tot canvi davant contingències és de caire biològic... i per tant factible de mesurar, modificar i condicionar cap a uns objectius que per descomptat queden "fora" del control de la persona... perquè en definitiva no existeix o no importa. Això no és problema per a la ciència.

11 - Elicitar és un anglicisme força corrent en l'argot cognitiu – conductual que es tradueix literalment en català com: "aconseguir o obtenir informació específica" en el camp del llenguatge o la comunicació. (Skinner-Chomsky)

relació és d'estímul – resposta: la conducta és una reacció als estímuls immediatament precedents. Es denomina “responent” a aquesta classe de relació funcional entre estímulo i resposta, i a la conducta que està controlada per aquest tipus de relació funcional.

10.2. Skinner afegeix el concepte d'operant. És la conducta anomenada voluntària, i el seu mode causal és la selecció per conseqüències. El terme operant posa èmfasi en que la conducta opera en l'ambient per generar conseqüències.

10.3. La conducta operant es defineix per relacions funcionals entre classes de respostes (no instàncies específiques de respostes) i conseqüències ambientals. Skinner distingeix entre instàncies de resposta i classes de resposta. La primera s'especifica en termes de topografia o estructura i fa referència a l'ocurrència particular i específica d'una conducta: “va prendre un got d'aigua a les 4 de la tarda”. Una classe de resposta, com “prendre aigua”, és un conjunt d'actes definits per un impacte mesurable en l'ambient, que trascendeix instàncies i formes particulars de la resposta.

10.4. Operant és una conducta que opera sobre l'ambient per generar conseqüències. Les conseqüències defineixen les propietats envers les quals les respostes es denominen igual (com pertanyents a la mateixa classe). La conseqüència defineix a la classe de conducta. Una operant s'identifica amb una classe de resposta que pot ser enfortida (esdevenir més probable o freqüent) pels esdeveniments (reforçadors) que la segueixen immediatament. La probabilitat d'una classe de resposta és un concepte fonamental, però no és directament mesurable, i per resoldre-ho es mesura a través de la freqüència de resposta (temps entre les instàncies de resposta).

10.5. Distingeix la descripció topogràfica i la funcional. Un exemple de descripció topogràfica és “deixar caure aigua sobre les mans”, mentre que “rentar-se les mans” és una operant que es defineix perquè certes conductes en el passat van tenir com conseqüència rentar les mans, condició que fou reforçadora (va augmentar la probabilitat de la conducta) perquè va minimitzar els riscos de crítica o contagi.

10.6. L'operant explica el propòsit, significat i intenció de la conducta, en identificar les seves variables controladores. Quan veiem un episodi de conducta, veiem només una instància de resposta. Podem incloure-la en una classe operant en funció de la seva història prèvia (altres vegades l'individu es va comportar de manera similar i les conseqüències foren reforçadores). Una altra conducta amb la mateixa topografia pot ésser part d'una altra operant (per exemple, si el reforçament va consistir només en la simple estimulació, la mateixa topografia de “deixar caure aigua sobre les mans” participa en definir l'operant “estimular el cos”). Propòsit/significat/intenció no són propietats de la conducta en elles mateixes, són maneres de referir-se a les variables controladores (potencialment manipulables) de les quals la conducta n'és funció. Reemplaça la idea teològica de propòsit per la de selecció per conseqüències, tant en la filogènia (selecció natural) com en la ontogènia (conducta d'individus).

10.7. Una tercera forma de selecció per conseqüències és l'evolució cultural. Les conseqüències de les pràctiques culturals solen ser molt remotes per reforçar la conducta de qualsevol membre, però a llarg termini podrien contribuir o no a la supervivència del grup.

11. La conducta operant pot estar controlada pels estímuls antecedents. La descripció de l'operant requereix 3 termes i les seves interrelacions funcionals.

11.1. La “contingència de 3 termes” és la unitat d'anàlisi fonamental en l'estudi de la conducta operant. Els 3 termes són: l'ocasió en la qual té lloc la conducta, la conducta, les conseqüències reforçadores. Les interrelacions entre aquests termes són les “contingències de reforçament”. Un

estímul present quan una resposta és reforçada adquireix control sobre la resposta, però no l'aconsegueix (elicitat en l'original) (com en una resposta) sino que la fa més probable de que tingui lloc (estableix l'ocasió per la conducta). Potser porti malentesos parlar d'Estímul – Resposta – conseqüència per les operants, i sigui més clar parlar de Condició – Acció – Conseqüència, ja que la relació Estímul – Resposta està molt associada amb la relació causa – efecte de la conducta respondent.

11.2. Quan les ocurrencies d'instàncies d'una classe de resposta són seguides per reforçament només en presència d'un estímul, aquest adquireix control sobre la operant (funció d' "estímul discriminador"). Encara que s'assembla a l'estímul elicitador¹² (*que busca una resposta*) de la conducta respondent a la qual pot utilitzar-se com a variable independent per controlar l'operant, no és correcte interpretar-lo com el mode causal de la conducta respondent. El seu estatus com a variable controladora està condicionat per la història de les relacions selectives conducta/conseqüència en presència d'aquest estímul. No elicitat ^(a l'original) *o no aconsegueix la resposta*, (nuestre) sino que estableix l'ocasió per a l'operant.

11.3. La "contingència de 3 termes" s'aparta del model causal estímul – resposta, en el qual l'organisme només respon (reacciona) a estímuls físics o mentals precedents. La conducta anomenada voluntaria es basa en el fet que tenen lloc canvis selectius en la probabilitat de la conducta, i els estímuls en presència dels quals la conducta fou seleccionada per les conseqüències en la història de l'organisme adquireixen funció d'estímuls discriminadors.

12. Els principis de la conducta s'apliquen a les conductes humanes complexes, incloent el llenguatge, el pensament, la consciència i la ciència. A diferència de les postures dualistes, cap faceta de l'experiència humana queda fora del coneixement científic.

12.1. Sobre el llenguatge.

12.1.1. Reemplaça la idea de llenguatge com entitat (quelcom que la persona adquireix i posseeix)¹³ i com a instrument (eines per expressar idees i estats mentals) per la idea de conducta verbal. La conducta verbal s'estudia com qualsevol altra conducta. La seva particularitat és ser reforçada pels seus defectes en la gent (primer en altra gent, però eventualment en el mateix parlador). Com a resultat, està lliure de les relacions espacials, temporals i mecàniques que prevalen entre la conducta operant i les conseqüències no socials.

12.1.2. S'oposa al mentalisme idealista. Rebutja la concepció del llenguatge com utilitzar paraules, comunicar idees, compartir el significat, expressar pensaments, etc. El llenguatge com a conducta és objecte d'estudi pel seu propi dret, sense apel·lar a res més.

12.1.3. S'oposa a la causalitat mecanicista del model d'estímul – resposta. La conducta verbal és de caire voluntari (operant, veure punt 10). Ve seleccionada per les seves conseqüències ambientals (punts 4 i 5), i s'investiga per anàlisi funcional (punt 2) partint de la descripció de la contingència de 3 termes (punt 11).

---

12 - Elicitar "aconseguir amb intenció de resposta" S'observa que per traduir aquest concepte en el context castellà – català cal incorporar el concepte de "intencionalitat".

13- N. Chomsky (EE.UU; 1928) demostra el contrari: l'existència d'un "locus" específic en els humans. La gramàtica generativa va situar la sintaxi al centre de la investigació lingüística i amb la qual canvià completament la perspectiva, els programes i mètodes d'investigació en l'estudi del llenguatge. Va demostrar en definitiva una àrea de cognitivitat específica en contra del que va postular Skinner.

12.1.4. La particularitat de la conducta verbal envers a d'altres operants és que les conseqüències de la conducta del parlant estan mediatas per altres persones. Les variables controladores són socials: la conducta d'altres controla la conducta verbal del qui parla.

12.1.5. En comptes de considerar el llenguatge com un conjunt de paraules que fan referència a objectes, el significat de les paraules s'investiga en termes de les variables que determinen la seva ocurrència en una instància particular. El significat es comprèn quan s'identifiquen les variables que controlen l'emissió.

12.1.6. Proposa el concepte de "conducta governada per regles". Dintre de la conducta operant diferencia dues subclasses: "conducta emmotllurada per les conseqüències" (CMC) i "conducta governada per regles" (CGR). La CGR té lloc quan l'individu actua d'acord amb regles explícites, consells, instruccions, models d'actuació, plans, màximes, etc.

12.1.7. Les "regles" són estímuls que especifiquen contingències. De manera directa o per implicació de l'experiència prèvia, la regla especifica una conseqüència ambiental de certes conductes (per exemple: "els qui aproven amb 7 no rendeixen a l'examen final"). Funcionen com estímuls discriminadors.

12.1.8. L'efecte d'una regla sobre un individu depèn de la història d'aprenentatge d'aquest individu envers la conducta (operant) de "seguir regles". Una persona seguirà regles en la mesura a la qual la conducta prèvia en resposta a estímuls verbals similars (regles, consells) hagi estat reforçada. Per això, la selecció per conseqüències és central per la CGR, encara que de manera menys directa que a la CMC. La majoria de les conductes humanes són producte tant de contingències com de regles.

12.2. Sobre el pensament.

12.2.1. El pensament és simplement conducta, verbal o no verbal, encoberta o manifesta. No és un procés misteriós responsable de la conducta, sino la mateixa conducta en tota la seva complexitat de relacions funcionals envers l'individu que actua i al seu ambient. En món mental és una ficció inventada com analogia a la relació entre la conducta externa i les contingències externes. *Pensar és actuar, l'error és ubicar la conducta en el món mental.*

12.2.2. En la idea de conducta verbal, està implícit un oient que respon a l'estímul verbal del qui parla. A vegades s'anomena "pensament" al guany humà de parlar-se a ell mateix (el parlant és a la vegada oient), particularment quan altres no poden observar la conducta. Les persones poden actuar envers elles mateixes, en aquest cas les relacions controladores no involucren a altres persones, sino que la pròpia conducta té un efecte autoestimuladori (manifest o encobert). Encara que el pensament usualment és encobert (no observable per altres) i verbal, pot ser manifest, i no restringir-se a la conducta verbal. No són trets definitoris del pensament: aquest consisteix en actuar, de manera verbal o no verbal, manifesta o encoberta, dèbil o forta.

12.2.3. Pensar és fer quelcom que fa possible una altra conducta. Aquesta és la idea de "conducta pre-ocurrent". Per exemple, un problema és una situació que no evoca una resposta efectiva, i ho resollem quan canviem la situació fins que ocorre una resposta (si no sabem un telèfon, ho resollem buscant en una agenda).

12.2.4. Des d'aquesta postura, el pensament coincideix amb la conducta operant. Els anomenats processos cognitius són conductes, és el que la persona fa, totes les seves possibles

respostes al món en el qual viu.

12.3. Sobre la consciència.

12.3.1. Skinner no nega els esdeveniments privats, el que habitualment es denomina fenomenologia. Distingeix dos sentits en els quals ens referim a la consciència. Les anomenarem consciència 1 (capacitat de respondre davant de certs estímuls) i consciència 2 (capacitat de conducta autodescriptiva).

12.3.2. La consciència 1 fa referència a l'estar sota el control estimular de certs esdeveniments (dins o fora del cos). En aquest sentit, les espècies no humanes i l'home abans d'adquirir la conducta verbal són conscients (veuen, escolten senten, etc.), algú que es desmaia "perd la consciència", i una persona pot o no estar conscient de certs estímuls (per exemple, ser conscient de l'efecte del què diu en aquell que l'escolta).

12.3.3. La consciència 2 fa referència a la capacitat de conducta autodescriptiva, la possibilitat de descriure verbalment els propis estímuls i respostes. La comunitat verbal pregunta a l'individu sobre la seva conducta (què estàs fent?, Veus això?, Què vas a fer?) i brinda les contingències per la conducta autodescriptiva que és el centre de l'anomenada autoconsciència. *La capacitat de reaccionar davant la pròpia conducta és un producte social, l'individu es torna conscient del que fa, només després de que la societat reforça les respostes verbals envers la seva conducta com a font d'estímuls discriminatius.* Tant la conducta descrita (de la qual ens adonem) com la resposta verbal (descripció) poden passar a nivell encobert. La consciència 2 probablement es restringeix als éssers humans, per la seva naturalesa verbal i social.

12.4. Sobre la ciència.

12.4.1. *El coneixement científic és conducta verbal, però no necessàriament lingüística.* És un conjunt de regles **per l'acció efectiva**, i **el criteri de veritat consisteix en la seva eficàcia**.¹⁴ El científic interactua amb el món a través de CMC, descriu les contingències, i dissenya experiments per fer-les més clares. Així es generen regles per guiar la conducta científica. Skinner proposa com abordatge epistemològic *partir de la descripció de les conductes del científic, en comptes de l'anàlisi del coneixement*, els seus termes i la seva lògica. Els termes i els coneixements científics no signifiquen res més que la forma com s'utilitzen (les seves variables controladores).

Aplicació en el projecte neo-liberal i les aportacions d' Skinner.

El radicalisme operatiu – conductual d'Skinner suposà reforçar les tesis materialistes escèptiques en matèria filosòfica i malgrat que els seus treballs experimentals sempre foren relacionats a "individus", els seus models després foren "assajats" en grups i més tard "aplicats" pel control dels mitjans de comunicació i la seva extensió a poblacions senceres... fins la globalització. Per descomptat que Skinner no ha estat "el culpable" de tot aquest despropòsit.

En quasevol dels casos, totes les vessants conductuals per una psicologia científica quantificable, predible i controlable, van tenir i tenen clares diferències amb el positivisme lògic pur i dur, en tath que reconeixen un paper destacat a la conformació de l'ambient des d'allò natural a allò social i l'individu, al mateix temps es diferencien del mecanicisme, en tant que consideren en les seves anàlisis interrelacions complexes de variables interactuants la qual cosa, en teoria i per temps reduïts, els

14 S'aconsella llegir a F.Bacon, Locke i Hume per completar i confrontar el que solen relacionar.

permeten “controlar i moderar” factors, especialment quan s'intervé en grups.

La psicologia de base conductista – conductal va observar a les dècades dels 60's i els 70' del segle XX un creixement rellevant expressat en tècniques i variants que s'han anat succeïnt fins al segle XXI amb treballs aplicatius en teràpies i modificació de conducta, vinculats d'una o altra manera a l'“enginyeria conductual” d'Skinner degut a l'entroncament entre les tecnologies de control per l'estímul (de base responent) i d'administració de contingències (de base operant) que van foren experimentades en massa per empreses, països i subcontinents amb la finalitat de realitzar grans canvis econòmic socials i implantar el model neoliberal en països sotmesos als mandats del FMI i el Banc Mundial.

A partir dels 80 destacà una eclosió encara més impressionant de tècniques per la seva aplicació a l'univers laboral i la psicoteràpia que, sota l'etiquetat de conductuals: conductual – cognitives; cognitivo – conductuals i emotivo – contextuals, es van fer – o es van formular com a - indispensables per treballar problemes humans diversos amb certesa de “bons resultats” (Assertivitat).

En paral·lel s'han enregistrat i patentat gran quantitat de variants teòriques (totes conductuals) que fins al present segueixen en ús, abordant el comportament complex, la personalitat i el llenguatge de diverses maneres, ajustant-se a unes discutibles coordenades científiques amb suposats suports experimentals en voluntaris i animals d'experimentació.

Entre les nombroses tècniques disponibles a l'actualitat es troben les d'exposició en viu (entre altres: - reforçament positiu, emmotllurament, extinció, càstig positiu i negatiu, etc.), les d'exposició en fantasia (reforçament encobert, inoculació de l'estrés, des – sensibilització sistemàtica i altres), les d'entrenament en autoregulació de competències (autocontrol, maneig de l'ansietat, habilitats socials, etc.) i de reestructuració racional (com ara: solució de conflictes, acceptació i compromís, entrenament auto instructiu, etc.). S'observa que les tècniques més complexes- en les quals solen intervenir el llenguatge i els anomenats repertoris “cognitius” - inclouen els procediments emprats per les més simples.

Les observacions que hem compil·lat de la psicologia conductivo – conductual i les seves variants més actuals es reumeixen en:

- El seu desinterés per l'abordatge dels factors subjectius i per la interpretació relacionada amb el psiquisme inconscient, que consideren immesurable, inquantificable, elucubratiu i inabordable. Aleshores ignoren la consciència, l'existència de l'inconscient, els sentiments i estats de la ment. No se li assigna un paper a la personalitat, a l'Èsser, al Jo ni al “ell mateix”.
- No intenta explicar els processos cognoscitiu, la intuïció, la informació ni el procés creatiu. Veu al subjecte com un receptor interactuant passiu sense que pugui explicar el perquè del necessari “control”.
- malgrat que ho negui: perquè els conductistes no aborden el tema determinisme – llibertat, és una psicologia mecànico – determinista per a la conducta humana, considerant el tema de la Llibertat, voluntat i lliure albir “afer inabordable” per la metodologia de base científica. I és curiosa la seva aproximació puntual a una doctrina situada a les antípodes, també determinista per les pulsions de l'inconscient com el psicoanàlisi.
- Les seves preferències més importants s'extreuen de l'experimentació animal, traslladant el seu comportament als humans. Les seves aplicacions poden arribar a ser envilidores (premis, càstigs) i fins

i tot brutals (descàrregues elèctriques, vomitius, etc.).¹⁵

- És una visió operacional i immoral. col·loca la psicologia com a ciència “natural” en línia amb els postulats naturalistes neolliberals, en tant que els fenòmens socials queden alliberats al determinisme dels més forts. Aquest extrem resulta ser el més greu per la psicologia positiva en el context actual, donada la transcendència política i econòmica pels seus clars vincles amb l'Escola de Chicago i el neoliberalisme iniciat als anys 60 del segle XX que ha conduït a la Crisi de la Globalització. Sens dubte res ha tingut a veure-hi Pávlov en l'afer, però sí i molt Skinner.

Algunes respostes Generals a les crítiques que en gran part d'aquest treball han estat realitzades per Montero:

Des del punt de vista conductista s'assenyala que la majoria de les crítiques ressenyades possiblement es basen en:

Malentesos per desconeixement de les tesis conductistes originals, o per incomprensió de la terminologia científica utilitzada per descriure a l'èsser humà; en cites extretes fora de context, o per simplificacions del que “algú va sentir o va llegir que un altre va dir”. Antipaties pròpies de postures antagòniques envers la conceptualització de la psicologia com a ciència del comportament, o per exposicions poc elaborades, o bé esbiaixades només en un sentit determinat, d'alguns dels propis divulgadors conductuals, que es prenen com si fossin descriptives d'un punt de vista doctrinari general.¹⁶

El qui escriu aquestes línies, apunta que totes les crítiques com a justificants, tenen en comú un marc històric i mode de vida dominant que està determinat per la rendibilitat, eficiència social, laboral, globalització amb control de patents i desenvolupament humà desigual i injust tan absurd com

15 - Aporta experiències animals de gran utilitat per a la Indústria Farmacèutica; aleshores s'experimenta en humans voluntaris i “no voluntaris” amb variables controlades, amb resultats molt a considerar en psicologia social, marketing, ensenyament, etc. El que ha succeït és que també ha demostrat que molts dels seus resultats a “curt termini” no es mantenen en el temps... o es mantenen efectes “col·laterals” no previstos en l'esquema conductivo – conductual.

16- A Wikipedia s'afegeixen opinions de psicòlegs conductistes contemporanis sobre les crítiques abans enumerades de les quals s'inclouen les més interessants:

1 – Les crítiques confonen “estudiar d'una altra manera (que és la manera pròpia del conductisme) amb “no estudiar”. En realitat, la psicologia conductista té els seus propis conceptes i mètodes per abordar els anomenats “estats de la ment” i els fenòmens cognoscitius. El fet és que utilitza un altre llenguatge i una aproximació interaccionista, en comptes de l'enfocament internalista típic de la psicologia tradicional. Hi ha una quantitat immensa de publicacions conductuals que treballen aquests esdeveniments, moltes d'elles apareixen “on-line”.

- Estem a la Dècada de la Conducta, Skinner no hauria estat proclamat en una enquesta de l' APA “El psicòleg més eminent del segle XX”, i la tecnologia conductual no seria la més recomanada pels organismes oficials de la psicologia internacional (entre altres la /American Psychological Association/, la /British Psychological Society/, la /American Psychiatric Association/ i la /Sociedad Española de Psicología Clínica y de la Salud/), per solucionar tot tipus de problemes psicològics.

Aquestes crítiques tenen punts atenedibles i oberts a discussió, exceptuant l'accepció ingènua d' “ideologia importada” (es va excloure) i pretendre que no hi ha aplicacions socials (si que n'hi ha per al més fort). Al contrari, aquestes semblen ser les més efectives que hi ha a la disciplina (veure, p. ex., la revisió de M.D. González (1992). /Conducta pro-social: Avaluació i intervenció/. Madrid: Morata). No hem d'oblidar que "l'instrument" (la teoria, investigació i tecnologia) és diferent a la mà que el maneja. De Montero: La mà que el maneja distribueix els fons per per emmalaltir (els màxims) i després intentar curar (els mínims).

insostenible, en un marc de consum (de països amb continents inclosos) i de necessitat d'Anys de Vida Útil als països desenvolupats, que fan que es decantin per alguns mètodes d'intervenció – encara que siguin pal·liatius- en uns terminis que facin creïbles certs ràtios de tractament estipulats pels polítics administradors de torn.

Així com els medicaments psicotròpics (per interessos i impuls de la poderosa Indústria Farmacèutica) han substituït a les necessàries reformes de les institucions assistencials psiquiàtriques, el mateix ha succeït amb el treball intensiu en grups nombrosos, desplaçant als tractaments de més llarg termini, ajustats a les necessitats dels col·lectius, o a la mateixa consulta individualitzada.

El model demostra un temps – creiem de decadència- en el qual es persegueix en els malalts mentals un efecte semblant a l'observat amb la publicitat en la societat en general. Canvi sí, per poc temps, amb necessitat de reforços o immunitzacions, per a les que es requereixen recursos addicionals i es mantingui el control. ¡Sempre el control dels més dèbils per part dels més poderosos que ostenten fora del control dels Estats, tot el flux d'informació mundial! Però com en l'enfermetat epidèmica o en la desgràcia natural, la commoció toca a totes les classes socials, però... sempre resulta ser més delmada la part pobra, sense recursos o més vulnerable... i per a ells fins i tot els controls resulten ser més cars.

Però aquesta tendència post skinniana no només afecta la psicologia clínica conductivo conductual. Des de la intervenció clínica a la passantia de test “validats” i “controlats” per Internet, es mostra com la nostra societat protocol·litzada (cognitiva) avança cap a la negació de l'Èsser en la seva originalitat irrepètible. Skinner no considerava l'aplicació de la bioestadística en psicologia i malgrat tot avui no només és moneda corrent i base d'intercanvi internacional, sino que a més, un test validat resulta ser una eina de suport diagnòstic psicopatològic individualitzat imprescindible per la clínica, com ho ha estat des de fa decennis una anàlisi de sang i orina en enfermetats orgàniques.

Psicologia Humanista: Kurt Goldstein (1878-1995) Abrahan Maslow (1976)

Goldstein, nascut a Polònia estudià filosofia amb Heidegger, literatura i finalment es llicencià en medicina en la Universitat de Frankfurt. (1903). Arran dels lesionats per la I Guerra Mundial va fundar l'Institut per la Investigació i Tractament de les lesions cerebrals, essent professor de neurologia i psiquiatria a Berlín fins que pels nazis es va veure obligat a exiliar-se a Holanda. Va escriure una de les seves obres més importants: “*L'organisme: Un enfocament holístic de la biologia derivat de les dades patològiques de l'home*”. Més tard es traslladà als Estats Units on va prosseguir amb els seus treballs a Harvard, Columbia, finalment va morir a Nova York als 87 anys.

Les aportacions de Goldstein “holístiques” (totalitzadores) impliquen que si bé les lesions del cervell poden i de fet es focalitzen en els pacients, la seva rehabilitació és original i irrepètible per cada un d'ells, la qual cosa indica una realitat total a tall de configuració individual original que tendeix a funcionar de manera integrada. Demostra amb una sèrie d'observacions en lesionats, que s'ha de superar el “rètol diagnòstic” per plantejar un “relat integral”. Va plantejar el concepte d' “autorealització” com únic motiu que posseeix l'Èsser Humà.

Aquestes aportacions es van complementar amb les d'Abrahan Maslow (tan conegut entre nosaltres) el qual – en la línia de l'anterior- va exposar la jerarquització de les motivacions i necessitats humanes” que va esquematitzar en forma de piràmide “piràmide de les motivacions”; més tard utilitzada per l'OMS per mesurar la “Qualitat de Vida”.

Maslow en la seva jerarquització va suposar que les necessitats de la base (inferiors) són les que des

del punt de vista biològic resulten ser imprescindibles, i per tant més prioritàries a les quals se'ls agreguen capes cap al cim. Les necessitats inferiors les classificà de deficitàries i a les superiors de desenvolupament o meta – necessitats. Com Goldestein, Maslow planteja l'auto realització com a meta a desplegar per l'individu d'acord amb la seva *“pròpia naturalesa en tots els aspectes que pot arribar a Ésser”*.

La Història recent dels Grups i Comunitats terapèutiques:

Des de la “República” de Plató a “Els Fets” al Nou Testament existeixen documents que demostren l'existència de comunitats humanes organitzades i cohesionades a partir de bases religioses (primitives d'acord amb Durkheim i Bion), o amb finalitat de subsistència, cooperació – interactuació i Qualitat de Vida, com s'entenen a l'actualitat. Només cal recordar a tall d'exemple “L'Origen de la Família” d'Engels (1820-1895) per observar la presentació de la Salut Comunitària i la Integració Social en els nuclis humans primitius. Però l'important pel nostre objectiu rau en destacar les experiències més recents de *comunitats amb biaixos terapèutics*, diferenciades de les experiències, o més ben dit, de l'evolució de les institucions neuro psiquiàtriques.

Jane Addams: Pionera de la Sociologia Aplicada.

Possiblement un dels més antics precedents del que actualment es pogués considerar “teràpia de grup en Comunitat” als EEUU ha estat l'obertura (1889) de la “Hull House” de Jane Addams, (1860-1935) sociòloga feminista i Premi Nobel de la Pau el 1931, que va extreure la idea de Samuel A. Barnett; pastor evangelista i fundador del Toynbee-Hall (Anglaterra) uns anys abans.

Un gran nombre de persones necessitaven ser reallotjades, i això comportava seriosos problemes d'organització per la convivència entre adults immigrants, famílies i nens, tant per la canalització de les seves reivindicacions, com també per millorar les seves condicions de vida. La “Hull House” va intentar proporcionar, mitjançant treball grupal, una resposta a aquestes demandes. Acudien cada setmana quasi 2000 persones que utilitzaven les facilitats amb les quals comptava la institució: escola de tardes per adults, escola bressol, associacions per nens grans, galeria d'art, cuina pública, cafè, gimnàs, piscina, taller d'enquadernació, escola de música, companyia de teatre, biblioteca, taller per noies i un servei de recerca de feina.

Aquesta empresa – malgrat l'homosexualitat de la seva creadora y gestora- va tenir des dels seus orígens, suports religiosos i uns efectes multiplicadors externs. La Hull House va servir també com institució sociològica per dones i Addams fou amiga i col·lega dels primers membres de la “Chicago School of Sociology” sobre els quals va influir amb la seva **sociologia aplicada**. Fou una de les autores dels “Hull-House Maps and Papers” el 1893, que van definir els interessos i la metodologia dels sociòlegs de Chicago. En poques paraules Jane Addams va liderar una entitat de serveis socials a “escala humana” amb els criteris bàsics de Qualitat que s'entenen com a indispensables en els inicis del segle XXI.

Organitzacions catòliques, protestants i jueves van prendre a finals del segle passat i principis del segle XX un rumb semblant. Potser hagi estat al començament, tan orientat al benestar social i a la millora global de les condicions de vida proletàries i/o excloses, el que ha fet que el treball amb grups hagi mantingut sempre, junt amb el seu interès primordial pel bé dels membres del mateix, un interès molt viu també per la inserció a la societat en el sentit més ampli del terme.

Antón Seménovich Makárenko:(1888 – 1939) O la contribució pedagògica del socialisme real.

Era un extraordinari professor que sabia transmetre amb mestria: ensenyava a pensar i a raonar. Tanmateix, la seva faceta d'educador s'anà forjant al llarg de molts anys. No va començar a interessar-se per la pedagogia fins que, fent el balança d'un dels trimestres, va decidir fer un experiment. Va calcular la puntuació mitja de cada un dels seus alumnes, i, en correspondència amb la puntuació obtinguda, va distribuïr els llocs del primer a l'últim. Va penjar el full de notes al tauler i, quan el noi que ocupava l'última posició – un bon estudiant que, com va saber després, havia emmalaltit de tuberculosi, fent que això influís en les seves notes- es va veure “publicat” a l'anunci, va caure en un profund estat de depressió.

Aquest aconeteixement va commocionar a Makarenko. El jove mestre va comprendre que per educar no només li feia falta tenir coneixements per transmetre, sinó capacitat per comprendre a cada estudiant; en definitiva tenir en compte i molt presents, els seus trets personals.

La Revolució d'Octubre va marcar una nova etapa a la vida de Makárenko, com en milions de persones de la Rússia Zarista. Alhora que la societat va canviar radicalment, els homes i dones russos van iniciar un procés de transformació en els seus models de relació durant les primeres dècades de socialisme real on la confiança com l'ajuda recíproca es van convertir en els objectius per futurs èxits comuns.

El 1911 Makárenko fou destinat en qualitat de membre del partit comunista com a inspector de l'escola ferroviària, a l'estació de Dolinskaia. Per aquells anys, en el lèxic o argot pedagògic, “inspeccionar” significava “dirigir”, davant el qual Makárenko ja va exercir de manera creativa la seva nova responsabilitat. A les seves classes *combinava el cognoscitiu amb l'emocional i els treballs en grup* sabent ocupar el temps lliure dels seus alumnes amb activitats de baixa exigència intel·lectual: funcions teatrals, esports i jocs diversos.

La Colònia Gorky.

En “El Poema Pedagògic” Makárenko relata les seves experiències a partir del 1920 en un centre per delinqüents juvenils en condicions de vida extremes, quasi infrahumanes. En un dels seus paràgrafs inicials – avui per descomptat li hauria costat la pèrdua del seu treball i un judici- ell relata com un dels nois (Zadórov) es nega a tallar llenya per afrontar l'hivern i diu:

“Colèric i ofès, portat a la desesperació i al frenesí per tots els mesos precedents, em vaig llançar sobre Zadórov. El vaig bufetejar. El vaig bufetejar amb tanta força, que va vacil·lar i va caure contra l'estufa. El vaig colpejar per segona vegada agafant-lo pel coll i aixecant-lo, el vaig pegar una vegada més”.

Això fou, naturalment, una sortida violenta a les emocions: un absurd pedagògic. Però el cas és que aquell influx emocional explosiu, va vèncer la indiferència i la barra dels aleshores cinc primers ocupants. Impactats per aquesta explosió de força bruta, tots els colons van reaccionar tal i com cabia esperar de joves delinqüents; cedint a la força sense sentir humiliació. Aquesta fou una espècie de victòria general, de l'educador (líder) i dels xavals, però una victòria que encara necessitava consolidar-se amb mesures d'una altra naturalesa. Però Makárenko es preguntava: Quines?”

Els contorns dels seus nous mètodes d'educació es van gestar en l'experiència del propi Makárenko. Per educar en el canvi a tots de manera simultània i no a cada un per separat, calia tenir una perspectiva diferent de la tradicional: Organitzar la vida a la colònia de tal manera que *els propis colons delinqüents fossin els qui portessin la responsabilitat de tot el que fa referència al centre: des dels edificis, al pla de producció, la distribució dels ingressos, la disciplina...* Ells mateixos haurien d'educar-

se els uns als altres, exigir, subordinar-se, respectar-se, preocupar-se i ajudar-se mútuament.

Makárenko sempre va creure que *el treball col·lectiu entès com a activitat solidària i feliç auto organitzada* era el millor mitjà per aconseguir l'adaptació social dels homes, doncs només la Societat imposa tasques i responsabilitats (determinisme social).

A seva idea principal era que per aconseguir un canvi en la conducta dels seus tutelats, *s'havia d'aconseguir amb l'acceptació de la idea "de que el millor per la comunitat és el millor per a cada un"* i es convertís en el punt de partida de tot el treball educatiu – rehabilitador posterior. Els seus resultats ho van demostrar amb escreix.¹⁷ (*)

Les Comunitats d'Autoajuda en el Segle XX.

Amb el desenvolupament industrial i les espantoses condicions de vida a les quals se sotmetia als proletaris immersos en l'alcoholisme durant els segles XVII i XIX, (Engels; 1845)¹⁸ amplis moviments de de "temprança" s'estengueren a través d'Europa durant els segles XIX i principis del XX, impulsats per la preocupació envers els licors, que van considerar factor de totes les calamitats socials durant el liberalisme expansionista burgès i van derivar en una oposició a totes les begudes alcohòliques que va saltar des d'Anglaterra a l'altre costat de l'Atlàntic. A la majoria de països, encara que no a tots, el moviment abstencionista anà perdent vigor fins a ocupar una posició d'aparent escassa notorietat a finals del segle XX, extrem que com veurem més endavant, no ha estat exactament així.

El 6 de Gener de 1920 els Estats de la Unió van ratificar la divuitena esmena i la Llei Volstead posava en pràctica uns poders repressius i legals sense parangó a la història per tractar el problema de begudes alcohòliques. Aquest dia es va decretar que els nordamericans havien de ser abstemis.

William Jennings Bryan, tres vegades candidat demòcrata a la presidència d'E.E.U.U. deixà ben clara l'actitud de la naixent superpotència en el seu discurs *"Hem de portar al món la nova doctrina que ha tingut tan recolzament aquí. A mesura que ens fem millor i més forts gràcies a la bona influència de la Prohibició, estarem en millor posició per ajudar al món"*.

Durant la prohibició als EEUU els rics bevien licor de bona qualitat i els pobres foren assetjats i el van consumir – o casolà- o de mala qualitat, especialment a les grans ciutats industrials. Pierre Dupont, dirigent de la Gral. Motors, deia aleshores: *"La gran massa dels nostres treballadors i la gent pobra creu que la prohibició no prohibeix, sinó que és un truc per privar-los de quelcom que els seus germans més afortunats poden comprar sense problemes"*.

Amb el fracàs de la Llei Volstead i la nul·la consideració dels alcohòlics crònics per la sanitat nordamericana, un grup de persones alcohòliques es constituí en un garatge per crear un programa d'autoajuda basat en 12 passes, "manaments" o "principis", els primers cinc es caracteritzen pels següents conceptes:

- a) La Impotència o absència de voluntat per "autogovernar" el consum.
- b) La "necessitat de creure" en un Poder Superior per recobrar el "seny" establert per Déu, davant del qual "van admetre" la "naturalesa exacta de les seves faltes" i davant el qual van encomanar la seva Voluntat en la meditació i l'oració.

17 Anton Semionovich Makarenko. Poema Pedagògic. Akal Edicions, 2001. 723 p. ISBN 8476000553.

18 Engels,F."La situació de la Classe Obrera a Anglaterra". 1845; Edic.1892. (on-line Google)

L'evolució de AA.AA, i les seves conseqüents aplicacions NN.AA. i LL.AA resulta ser de sobres coneguda i s'aconsella per a major informació la lectura d' "Alcohol" de Norman Miller and Mark Gold; NY; Library of Congress ,1991; on es pot observar la influència d'aquesta corrent "temperant" en el pensament científic a finals del segle XX.¹⁹

De AA.AA a Synanon-House i Day-top.

La Comunitat; un "Lloc de Vida" com alternativa dels addictes en una societat.

El desmantellament progressiu dels manicomis als EEUU després de la Segona Guerra Mundial, va conduir a una reacció dels malalts mentals i les seves famílies, els quals – els més normalitzats- van buscar fórmules alternatives per resoldre la inassistència: malalts que havien estat considerats fins aleshores crònics i sense cap possibilitat de curació, anaven al carrer sense ajuda social, sense recolzament terapèutic i en ocasions amb patologies no perilloses per la resta, (als perillosos sempre els van condemnar a passar tota la vida a la presó o a la pena de mort) però també condemnats a la indigència més brutal. Una part importnat dels malalts va conformar els avui anomenats "sense sostre", eufemisme de "vagabund" però altres – es reitera, els més sans i amb millors suports familiars- també van desenvolupar alternatives d'autoajuda.

Synanom. Charles Dietrich (1958)²⁰

També succeeix en un altre estacionament de cotxes; Ocean Park de Califòrnia, quan l'any 1958 es va reunir un Grup d'Alcohòlics Anònims (AA.AA) va acollir altres malalts. El fundador del Grup i de Synanom fou Charles Dietrich que aplicà les 12 passes d'AA.AA en malalts mentals abandonats a la seva sort. L'alternativa ambulatoria no tingué èxit, però aviat va crear un centre d'internament, a Santa Mònica, que en paraules d' O'Brien, fundador de Daytop: *"va florir al llarg de cinc anys davant la indiferència professional"*.

Synanon es constituí a tall de "Comunitat Residencial" per a addictes a drogues, que rebutjava – igual que AA.AA – el finançament públic, el treball terapèutic reglat, o la participació de professionals, només basat en una estratègia d'iguals amb el model de les 12 passes. La Comunitat així entesa, conformava un model de "família o clan" ubicada en un lloc preferentment aïllat on els addictes havien de desenvolupar un *"programa de vida al marge de la societat"*. El dispositiu s'identificà aleshores amb "Un altre Lloc" on les persones "malaltes dependents" no podien viure sense recaure en l'addicció, la qual cosa suposà i suposa avui dia per moltes institucions als EEUU, havien de romandre de forma quasi indefinida a Synanom.

Synanom era una institució d'extrema jerarquització, que no admetria la readmissió i buscava expandir-se en el territori per albergar i una forma de vida sana a més addictes. Se sol dir que el seu perfil netament sectari la portà a la seva dissolució, encar que en realitat la seva no continuïtat va tenir molt a veure amb el caràcter del seu lideratge i els conflictes derivats de puixes pel control – poder dels "llocs de vida".

Com es pot observar en els medis de comunicació, als EEUU i en molts països d'Amèrica i Europa, hi

19 - "Alcohol" de Norman Miller and Mark Gold ; NY; Library of Congress ,1991 (CITRAN – Generalitat de Catalunya)

20 Association For Research On Nonprofit Organizations And Voluntary Action | SAGE Web: <http://www.sagepub.com/>

ha organitzacions sectàries de naturalesa similar, essent la més coneguda Narconon, que pertany a l'esglèsia de la Cienciologia. També hi ha un poble d'aquestes característiques a Galícia. Després caldria esmentar a "Le Patriarche" com model semblant de "comunitat total" estesa a tot el sud d'Europa Occidental a partir dels anys 80 i més tard a l'Amèrica Central i Sud.²¹

De tot el que l'experiència Synanon ha deixat, el més important ha tingut a veure amb la seva concepció ideològica i dinàmica "terapèutica"; una barreja d'AA.AA, fonamentada en l'"enfermetat alcohòlica", Déu, el Grup i la negació o minimització de la patologia psiquiàtrica.

En quant a la metodologia, els jocs de Synanon intentaven una doble funció: organitzar la vida quotidiana dels centres al mateix temps que "permetien, estimulaven, humiliaven i reprimien" als membres del grup dins d'una estructura piramidal ascendent. L'expressió de les "emocions" es converteix a Synanon en una crítica constrictiva sobre el passat, i en aquesta parida o "treure a la llum", tots els detalls de la història personal (confessió pública), permeten reconstruir, purgant davant del Grup i davant Déu, un nou projecte de vida que s'anirà consolidant sota l'estricta i no dissimulat recolzament i control dels membres més fidels i antics de la CTD.

Daytop Village,

Fruit de la trobada entre un grup d'interns de Synanon amb el recolzament de l'Església Catòlica a Nova York. Aquesta associació – no casual - ha permès a Daytop nodrir-se dels fonaments i mètodes de Synanon; incorporar l'experiència institucional hospitalària més avançada per l'època als EEUU, amb un model d'organització interior jerarquitzat i original. Així, es va mig imposar la metodologia per la immensa majoria de les CTD als EEUU com el model de jerarquització i disciplina interior, en gran mesura de naturalesa moral – religiosa per després expandir-se per tot el món, mig professionalitzar-se i erigir-se el model de referència per una immensa majoria de CTD, amb la batuta de l'Església Catòlica que de manera encoberta, resulta ser la vessant cristiana (en termes occidentals) més activa en el tractament de les "enfermetats addictives".

En més de quaranta anys d'existència, s'ha anat construint, refinant i formalitzant un constructe

21 Conferència: ... Parlant de "Synanon", Max Lerner identificà l'origen de la tragèdia com a abandonar-se la "rendició de l'elecció individual per la decisió del líder i per les pressions del grup". Si un individu permet que el "despullin completament" dins d'aquest context, inevitablement després es torna més i més dependent del líder i el grup per la guia psicològica que ell no ha pogut proporcionar-se a ell mateix en un principi per abandonar-se al sistema.

Considerar tot això és molt important pels terapeutes i metges. Nosaltres ens endinsem en un cercle de poder on el nostre temperament ens fa ser tirans o no. Aquells als qui, com jo, tenen un caràcter del tipus II, necessiten ser particularment curiosos per no quedar atrapats dins de «rackets-xantatgistes» mutus amb pacients del tipus I.

Com a terapeutes de l'AT, nosaltres encara tenim molt per aprendre sobre les funcions per separat i interrelacionades dels Estats de l'Ego. Un objectiu de la terapia és ajudar als pacients a tornar-se lliures dels dictàmens arcaïcs del passat i a lliurar-se de les contaminacions del seu Adult. Però després, quan això succeeix, és el nostre Pare el que el nostre pacient necessita d'ara endavant?. Jo crec que podem ajudar als nostres pacients a utilitzar els seus Adults al servei del seu propi Nen lliure, en comptes de al servei d'un Pare, extern o intern, fins i tot quan aquest Pare és benintencionat. Nosaltres necessitem reconèixer que, malauradament, és possible per a individus adults sentir, pensar, actuar i també votar, des d'un estat de l'Ego d'un Nen confós o atemorit que aparenta ésser un Pare o un Adult. I també és possible per aquest aparent "Adult" establir una relació entre dos subjectes contaminats per «rackets».

En sentir el cas de les morts a Guayana (Matança de la Secta de Jones), el Rabí Maurice Davis, a qui Jones li havia venut una sinagoga on va construir el Primer Temple del Poble a Indianàpolis, va dir: "jo segueixo pensant en el que succeeix quan el poder de l'amor es transforma en amor pel poder". Coincidint amb aquesta cita, Max Lerner va afirmar: "Nosaltres hem d'esbrinar encara la barreja d'autoritat i ajuda pròpia adequada per a una terapia i per a una religió. Però fins que ho fem, pot ser valuós repetir el que Buda va assenyalar a la seva mort: "Duu a terme la teva pròpia salvació amb diligència".

Fanita English - (Publicat a /Transactional Analysis Journal, 1979, 9: 2, 90-97

ideològic de les “dependències” centrades en la *demonització de les substàncies*, així com un model d'intervenció terapèutica centrada en l'experiència de la CTD “Americà” de discutida eficàcia, però d'enorme repercussió mediàtica, que al cap i la fi va resultar ser “el més barat i el que millor controla” en els Estats d'Occident.

Pel model Daytop el “malalt addicte” només es pot recuperar de manera complerta amb el compliment dels “*seus programes íntegres*”, amb la qual cosa el tractament si bé ja no pretén ser la totalitat com el de Synanon - House, continua essent en definitiva “redentor” i de necessària vinculació a Déu i a un “clan” sense que compti per res o molt poc, el projecte individual de rehabilitació des de la perspectiva central de la persona malalta. El Grup nega la Individualitat; i a l'Ésser, fora del context de la seva relació amb allò sobrenatural; el que en definitiva passa a l'“anonimat” immers en una forma nova de “dependència”.

La implantació i oferta dels models assistencials.

Primer cal destacar que el 90% de la informació científica i comercial de l'hemisferi occidental prové dels Estats Units d'Amèrica i en aquest gran país no existeix la Seguretat Social Europea.

A Daytop “no van existir ni existeixen problemes de metodologia”, tampoc manca ajust entre la seva teoria i la seva pràctica; només que s'allunya (ja observarem com s'adaptarà) dels postul·lats democràtics avançats per la Unió Europea per les polítiques aconsellades des de la Comissió i els seus Observatoris; encara que això no va succeir ni succeeix a Amèrica, on l'intervencionisme de l'Estat acostuma a reduir-se a poc més que a la repressió del tràfic de persones i substàncies il·legals.

Sobre les contradiccions metodològiques; si que les van observar i remarcar diversos autors, en el model de gestió pública per la reconversió dels hospitals psiquiàtrics descrita i assajada per Jones als anys 60. Però aquest model quedà reduït al medi espanyol i europeu (alguns centres privats concertats i altres molt cars). Per citar-ne alguns de públics i de concertació pública s'esmenten el de Canàries, CTD del Cabildo Insular de Lanzarote i el Programa per al Metge Malalt de Catalunya (PAIM) que resulten ser els models més propers a l'exigència professional.

Cal destacar que durant la Iniciativa Integra (FSE, 1999) existí un projecte sobre Qualitat a CTD, “ERIT” que va aglutinar desenes d'entitats de diversos països, dins les quals 3 CTD eren espanyoles. El projecte no ha quedat registrat a Internet, encara que nosaltres a Font Picant, en conservem l'exemplar del seu Manual de Bones Pràctiques i Qualitat.

La majoria dels experts a Occident – especialment antropòlegs, sociòlegs i psicòlegs- van considerar que els postul·lats Daytop de fa quaranta anys, centrats a la CTD i les seves Associacions, no es podien seguir mantenint, ja que la Comunitat més pròspera del món reclamava polítiques de “reducció de danys”, envers els Drets dels Ciutadans, amb obligació d'establir un diagnòstic multidimensional dels pacients i individualització escrupolosa dels tractaments; per citar algunes de les contradiccions més flagrants amb el model temperant -cristià – catòlic.

Però a Catalunya, davant la mancança de recursos econòmics destinats a noves instal·lacions, i formació de nous professionals, a partir de plantejaments polítics de curt abast, van determinar impulsar “la reducció de danys” amb la distribució “universal” de Metadona i l'intercanvi de xeringues com a solució simplista i tardana al problema, després d'haver passat quasi 10 anys de prohibició que va facilitar i va estimular la implantació i desenvolupament d'una variada gama de variants “Daytop” a Espanya.

Centralitat de les CTD Daytop en les polítiques dels Estats Units.

A Daytop, no només en relació als usuaris el programa resulta ser la clau per la Salut; també la CTD resulta ser el recurs assistencial d'elecció i per excel·lència, davant de qualsevol altre tipus d'intervenció, en el qual conflueixen addictes, plans i tots els programes de drogues. Como per AA.AA en alcoholisme, les polítiques sobre drogues s'haurien d'articular segons ells, des de les CTD o la Xarxa de Centres Coordinada ("Centres de Serveis d'AA.AA o NN.AA) que serien els qui haurien de definir totes les intervencions en l'assumpte, des de la prevenció general, la formació escolar, la formació dels professors fins al residual tractament mèdic; sempre en base a la seva pròpia (i intensa) experiència amb el "*recolzament de Déu bondados com es manifesta a la nostra consciència de grup*" amb cada cop més anys d'experiència avantposant "*els principis*" a les personalitats.

Com que això té lloc des de fa 50 anys als EEUU, és senzill imaginar la seva extensió cap al Sud, Europa i molts països d'Occident.

El tractament dels "bojos"

Els consumidors d'aquells temps foren considerats pels mitjans de comunicació i l'opinió pública vulgar "subjectes perillosos" propers als bojos i psicòpates delinqüents en sèrie, per tant, com en el que segueix, s'iniciarà un repàs sobre els centres de tractament per als "alienats mentals".

El tractament de les persones amb problemes de salut mental, els vulgarment anomenats "bojos", ha passat al llarg de la història per diferents fases. Inicialment, el malalt mental era un candidat per l'extermini físic, bé per simple abandonament o mètodes més expeditius, encara que es relata que en algunes cultures se salvava algun "alienat" (dements i alguns maníacs) als qui se'ls arribava a otorgar fins i tot la condició sagrada. L'opció de l'eliminació física s'anà substituïnt de forma progressiva per la reclusió de per vida a petició de famílies, ciutadans en exercici de l'autoritat pública, de tal manera que en la segona meitat del segle XIX quasi tots els considerants "bojos" i "perillosos" estaven reclosos en miserables condicions, per llarg temps o de per vida, en "manicomis" i altres institucions similars. Sense més ni més, avui, qualsevol psicopatòleg que es preï, sap que a la presó es troben, quasi en exclusivitat malalts mentals, ja que el motiu de la reclusió per llargs períodes de temps no es basa en la culpabilitat sinó en la "perillositat dels seus interns" o en l'"alarma social" que pugui ocasionar la seva posada en llibertat.

Philippe Pinel (1745-1826) El 1800 passà de ser un metge provincià pobre a París, a un home que s'adelantà al seu temps: fou fundador de la vacunació universal als manicomis i iniciador de la medicina geriàtrica, a més de ser l'innovador del tractament psiquiàtric, *tan bon punt va introduir la comprensió i l'exploració de l'alienació mental i la mania*. Els seus treballs clínics i la seva sensibilitat per l'Ésser humà reclòs i malalt, el van convertir en el pare de la psiquiatria a França. Les inhumanes mancances i l'absència de tècnics a les institucions d'internament foren denunciades per Pinel. La seva actitud reformista valorava l'*adequat internament com a una oportunitat terapèutica*, encara que també establia la necessitat d'estructures, procediments i protocols de diagnòstic previ amb la finalitat d'evitar que perfils inadequats anessin dirigits cap a una institució que ja ho era un "dipòsit indiscriminat" sinó un "lloc per la reparació".

Dora B.Weiner, professora d'història i ciències humanes, és l'autora d'un llibre que registra les aportacions de Pinel a la medicina universal, i situa als lectors en el context d'una França enmig de la Revolució:

"Allà on altres veien un cos malalt i buscaven la lesió, com a seu de l'enfermetat, Pinel va examinar l'Èsser, a la persona i al seu patiment". Pinel, quasi durant segles només fou estudiat com a creador del tractament moral, havent estat a més investigador, professor, pensador i metge general. (Comprendre i curar. Philippe Pinel (1745-1826) La medicina de la ment, Dora B. Weiner; Fondo de Cultura Económica, México, 2002.

La transformació dels manicomis.

Però els manicomis van continuar essent institucions inhumanes, a on no van arribar els Drets de l'Home, ni amb la Revolució Francesa ni a l'Americana. Van existir experiències importants ben endinsat el segle XX malgrat les barbaritats esteses des de l'ex-Unió Soviètica fins les illes gregues del Mediterrani com des del Finisterre fins les costes del Pacífic; però actualment i amb l'avenç del neoliberalisme o l'adequació de la Societat del Benestar, aquells intents d'humanització centrats en el tractament de les persones, van perdre força i en la transició política espanyola, la reforma – sempre ajornada- per la Salut Mental, va conduir al desmantellament progressiu d'aquelles instal·lacions que es van anar substituïnt per la presó i l'ús estès i inexpert de medicaments psicotròpics.

Aquesta realitat nosocomial havia comptat amb els seus transformadors a França (Henry Ey -1930) el qual després fou injuriat i desqualificat per haver treballat sota l'ocupació nazi amb malalts mentals que s'exterminaven. Els antecedents d'Ey van conduir a la posterior transformació de l'hospital psiquiàtric en Comunitat Terapèutica, determinada a partir de certs criteris posteriors al naixement de les Nacions Unides (ONU) després de la Segona Guerra entre els quals es van destacar: suficients professionals ben formats, interdisciplinarietat, metodologies dinàmiques i participatives, transparència, respecte als Drets Humans fins aleshores conculcats, treball integrat al problematitzat grup i optimització tant dels recursos humans com econòmics.

L'estratègia dels experts de l'Organització Mundial de la Salut (OMS) en les primeres èpoques, emfatitzava conformar un grup de professionals amb una titulació adequada per realitzar les tasques, formats per actuar segons un *criteri democràtic*. Entre aquests professionals podrien participar persones que haguessin patit problemes similars al dels usuaris, amb la qual cosa proporcionaria un major grau d'empatia en l'equip, sempre que el seu rol es justificués després d'una titulació o preparació adequada. Cal observar que encara avui dia no és la "democràcia" el que domina en les problematitzades institucions hospitalàries generals, ni ho serà ni ara ni en molts anys. La institució, en general, es caracteritza per la seva elevada jerarquització on un malalt o malalta, sol relacionar-se amb el personal auxiliar i de manera excepcional amb les jerarquies de medicina o infermeria del servei al qual estigués destinat.

Aquesta proposta d'organització per la institució hospitalària de psiquiatria, va representar, almenys fins als inicis del 70, la més complerta i potser millor estructurada de les alternatives per la necessària reforma de la salut mental a Occident. I així, d'aquesta manera formal ho va interpretar la OMS, quan en les recomanacions dels Comitès d'Experts entre els anys 1953 i 1959 va aconsellar als països Membres que l'adoptessin en els seus programes nacionals.

Lamentablement, va triomfar una alternativa més radical i barata per als governs, consistent en el desinternament dels manicomis- utilitzant com a base les crítiques antipsiquiàtriques però donant totes les facilitats al desenvolupament de la moderna indústria farmacèutica – que es va produir al sector públic per la pràctica totalitat d'Occident (a excepció de Cuba on es van democratitzar els manicomis) entre els anys 60 i fins a principis dels anys 80. En els llocs on aquest fenomen no es va produir de manera massiva, els malalts mentals crònics, refractaris als tractaments farmacològics introduïts

(primers tranquil·litzants majors: Largactil, Fenegan, Haloperidol) continuaren amuntegats en iguals o pitjors condicions, degut en gran part a l'abandonament i desmantellament del sector, en compliment dels dictats econòmics del seu temps.

La contribució de Jones en la reforma de l'hospital psiquiàtric.

Orígen de les CT “professionals” centrades en els problemes de les persones malaltes.

Per Maxwell Jones la transformació de l'hospital psiquiàtric en “Comunitat Terapèutica Democràtica” i “democràcia institucional” significava que els rols respectius de professionals i usuaris no podien ser asimètrics ni contradictoris, encara que sí diferents i complementaris; sobretot, molt explícits. Però no havia d'establir-se cap tipus de jerarquia entre ells, *perquè tots els integrants – operadors i assistits - eren membres iguals d'una mateixa societat a la qual estaven sotmesos al mateix sistema de drets i deures*. Les diferències de rols tindrien, per tant, a veure amb el bon saber i la utilització dels mateixos termes d'ajuda i eficaç atenció a les necessitats dels usuaris. Òbviament “aquest saber” establia un principi de relativa desigualtat, extrem no considerat important per Jones, perquè al cap i a la fi, alguns havien de ser “responsables” de la Institució.

Sobre aquesta base general Jones va establir uns principis, entre els que cal destacar:

- La realització d'assemblees generals resolutives a la Comunitat Terapèutica amb professionals i usuaris.
- La conceptualització d'“equip terapèutic” per al conjunt dels professionals en base a les aportacions realitzades per la sociologia i la psicologia social.
- La jerarquització de les tasques relacionades amb el treball i les reunions en equip. La idea central de Jones pivotava en *que tots els membres de l'equip posseïssin un nivell d'informació equivalent sobre les característiques dels usuaris, les seves necessitats, els processos terapèutics que seguien*, amb l'afegit que les reunions servissin per a recollir informació sobre aquests mateixos usuaris. Jones va formalitzar en moltes pàgines la qüestió de les reunions d'equip, abordant l'organització de diferents comissions: acollida, valoració i diagnòstic, seguiment i evolució dels casos, sortides, altes terapèutiques, etc., així com el tipus de professionals que havien de participar en elles, com les tasques que havien de desenvolupar.
- Va aplicar l'ús del que aleshores s'anomenava socioteràpia, o sigui tallers i pràctiques educatives pels interns, que permetien anar adquirint destreses socials i en especial el desenvolupament de la capacitat per anar assumint responsabilitats.
- El model de “confrontació” el considerà imprescindible per avançar en la resolució dels problemes en la institució, encara que mai ho plantejà com a “model terapèutic”.

Tot això suposava per Jones una “nova modalitat de teràpia psiquiàtrica”, aproximant-se als que ara anomenariem “model multidisciplinar i transteòric d'intervenció” i que tractava d'englobar totes les orientacions terapèutiques aleshores practicades, des del psicoanàlisi fins als models conductuals, incloent a Watson. Al final M. Jones va integrar el seu model d'intervenció d'acord amb la Gestalt o

“teoria dels sistemes” (basat en la psico-sociologia) creant “marcs conceptuals” que englobaven la resta de les actuacions i interaccions dins del propi sistema.

Per Jones la CTD constituïa un “sistema comunicatiu”, perquè entenia: “conforma un espai holístic per l'aplicació pràctica de totes les possibles idees i orientacions teòriques i metodològiques. És a dir, el que en termes moderns es coneix com un sistema tancat però operativament obert” (Habermas).

Espanya 1980-1992.

L'Espanya de 1976 consumia substàncies– especialment estimulants directes, tranquil·litzants menors i cànnabis- i conduïa automòbils amb relatiu risc per la Salut, en èpoques d'inseguretat ciutadana, els accidents de trànsit o la sinistralitat laboral, es relacionaven molts més amb la precarietat, el maltractament, la pobresa, les penoses condicions de treball, el precari o nul manteniment de les carreteres, absència de mesures de seguretat, que amb els efectes directes i pertorbadors d'aquests o aquells psicofàrmacs, exceptuant a l'alcohol etílic.

A Barcelona i Madrid poques veus i equips treballaven denunciant els problemes relacionats amb l'abús de begudes alcohòliques en molts d'aquests assumptes (Freixas i Rubio) però les seves prèdiques poc o cap eco van tenir en els testaments polítics de l'època.

A finals dels 70 i a començaments dels 80 va irrompre l'heroïna en el mercat il·legal espanyol de substàncies psicoactives i amb aquesta mol·lècula – reconeguda com la més mortífera dels analgèsics heròics- es va iniciar un problema sense precedents en la història de la medicina, la psiquiatria, les ciències socials i l'educació.

El fenomen “Heroïna” va desplaçar la resta de tots els - com pocs - debats sobre substàncies addictives, i un nombre relativament petit de consumidors (300.000 estimats per l'època, o sigui quelcom menys del 0,01 pel total de la població) va conduir a tals quotes d'alarma social, de mortalitat juvenil, de bogeries descontrolades, que es va haver de crear – amb força endarreriment - una Secretaria d'Estat adjunta a la Presidència del Govern, per establir un Pla General de Lluita contra les Drogodependències al 1985 que s'expressava així:

PRESIDÈNCIA DEL GOVERN (BOE n. 226 de 20/9/1985)

“El debat sobre l'Estat de la Nació va abrodar els problemes derivats del tràfic i consum de drogues, posant-se de manifest la urgent necessitat de desenvolupar una acció coordinada, comptant amb la participació de totes les administracions públiques, de les institucions socials i dels ciutadans en general.”

El Congrés dels Diputats, en la seva sessió de 27 d'octubre de 1984, va aprovar una moció dirigida a l'“elaboració d'un Pla de Prevenció contra la Droga”²² en el qual es contempla la reinserció social dels drogadictes”.²³ (subratllat nostre)

22 - Cal observar que es posa en marxa un Pla de Prevenció, sense esmentar el tractament dels 300.000 afectats/des reconeguts/des. Després la “Droga” en genèric indicava a l'Heroïna com a tot el que se li assemblés. S'omitia l'alcoholisme i el consum d'estimulants directes (amfetamines) quan Espanya era el principal productor del món i la seva població la de major taxa de consum.

23 - Les persones assistides entre 1982-1985 al Consultori de la Sagrada Família de Barcelona (es tenen tots els registres de l'època i també es troba part de la Delegació Territorial de Sanitat) no eren marginals. La majoria mantenia el treball, era estudiant o fins i tot conformava un grup familiar. La taxa d'enfermetats mentals observada era semblant a la de la població normal amb l'excepció de la Depressió. Aquesta més greu que la mesurada al Departament de Psiquiatria per “depressió” a l'Hospital Clínic de Barcelona (Blanch).

El Consell de Ministres va constituir per aquest fi un grup de treball interministerial integrat pels departaments amb implicació més directa en aquest tema, encomanant la coordinació del mateix al Ministeri de Sanitat i Consum.”

Els resultats assistencials obtinguts per aquell Pla Nacional sobre las Drogues a Espanya foren a curt i mig termini desastrosos. Llegir prohibició dels aleshores usos d'agonistes en el tractament de les dependències a heroïna (Metadona); perquè entre altres prohibicions va derogar l'Ordre Ministerial del 8 maig 1982 (Govern de Suárez) que establí uns criteris modificables però força encertats per posar en marxa un pla generós i públic que atraiés a la joventut perquè fos assistida en alguna part... o almenys reconeguda abans d'ingressar en un hospital per morir.

Tot, perquè eren hipòcrites puritans i no van considerar la superposició de l'altra mortífera epidèmia: La Sida; ja coneguda i estesa als EEUU però denominada amb eufemisme- s'ha d'escriure així- “síndrome adenomegàlic universal”; o sigui d'exclusiu diagnòstic clínic en la seva fase aguda, per l'aparició de ganglis palpables en regions inusuals de l'organisme (colzes i clots poplíteics, a més de coll, aixelles i engonals). I aquest fet estava prohibit de denunciar-se. I era normal... els Colegis de Metges filofascistes s'enfrontaven al Ministre de Sanitat Ernest Lluch, impidint-lo de dur endavant el seu pla de Reforma Sanitària.

La Metadona fou considerada pels metges d'aleshores un opiaci tan fatal o de major risc que la morfina o la mateixa heroïna adulterada, amb la qual cosa els mitjans de comunicació – premsa i televisió- van alertar a la població del perill que planava sobre els seus fills si per casualitat, a algun metge eixalebrat, se li ocorria similar tractament per la deshabitació o en el pitjor dels casos un tractament de manteniment amb aquesta substància.

Y en aquells anys amb obscurs i negres horitzons, van aflorar de tots els colors les “Granjes Terapèutiques”, sense que en la immensa majoria d'elles existís un mínim de professionals amb criteris clars d'intervenció. Tot el que ens correspon dir avui, és que el Consultori de la Sagrada Família va haver de deixar de treballar amb agonistes opiàcics i iniciar una experiència innovadora al Balneari de la Font Picant de psicologia social aplicada i d'Intervenció en Salut amb el suport de la UAB, l'INEM i la Conselleria de Sanitat.

Altres centres professionals van tenir altres recursos o van estar millor considerats per l'Administració, però el cert fou, que menys sentit comú, va haver-hi de tot. En aquests temps els pobres eren els qui més es perseguïen – per la cara- i realitzaven el treball brut pels traficants- els quals per descomptat, no estaven organitzats en màfies- només “importaven” des d'Orient la substància i la distribuïen des de llocs privilegiats de la Barcelona alta. La policia corrupta ascendia i reciclava els decomisos, mentre que a la Delegació de Sanitat s'embotien els armaris d'heroïna en pols sense mesura alguna de protecció o control.

Passada la massacre juvenil sense guerres però amb unes 100.000 baixes estimades; amb el Consell General de Col·legis Mèdics encara mirant cap a una altra banda, cada Comunitat Autònoma s'espavilà amb el que hi havia al seu territori. Pot ser, es va tenir el mèrit – si cap aquest adjectiu- d'organitzar en tota la geografia de l'Estat una xarxa de discussió, investigació i assistència de cobertura nacional, gestionada per les Autonomies amb diferents enfoc i solucions.

Per això, l'assistència dispar que encara s'intenta articular a començaments del segle XXI per donar resposta als múltiples problemes psico – socio – sanitaris relacionats amb el consum de substàncies,

en molts llocs, encara en paral·lel – no integrada- a la xarxa d'assistència psiquiàtrica, però evidentment, amb la intenció de centrar el tractament en les persones, com ho indiquen les directives de la Comissió Europea.

Així entès: el paisatge espanyol ha estat original, no essent extrapolable cap experiència de les autonomies entre elles, ja que cada regió autonòmica, si bé va complir criteris més o menys generals amb el pla general, el paternalisme purità, el desconeixement epidemiològic, l'assistencialisme mèdic, el desenteniment de les Escoles de Medicina amb el predomini de la perspectiva socio – conductual – biològica i l'enfrontament entre professionals de distintes escoles; tot, sumat a mesquineria política i un respecte, en diverses autonomies, excessiu a l'oferta – demanda i el lliure mercat, entre moltes altres variables, van determinar un paisatge insòlit d'ofertes pintoresques de “tractament” per l'experiència, l'assaig erroni, la massificació de les presons, van conduir entre altres extrems, al paisatge heterogeni d'avui, el qual – a Catalunya- s'intenta reconduir-lo per apuntar a “això” de les “persones” i als seus “Drets com a Ciutadans” en les seves medicions sobre la “Qualitat de Vida” pels diferents models d'assistència.

Els acords, subvencions, convenis i acomodaments.

Davant l'oferta i exercici de la pressió mediàtica, centrada en l'experiència trascendental i autoritat dels programes Daytop als EEUU i poc estesa a Europa Occidental; i en absència de recursos públics universals com per donar respostes alternatives amb el mateix cost i seguretat, ha sorgit una necessitat de proposta pública “oberta” o el que es denomina a mitjes: “model d'intervenció centrat en la persona” que amb la intervenció reguladora de l'Estat en convenis d'assistència, respecta la relació oferta/demanda, entre els consumidors i els seus familiars afectats (demandants de serveis) i una constel·lació àmplia de programes sobre drogues. Dins dels que s'inclouen i són majoria, els dispositius i les CTD de pertinença o origen en el model Daytop Nordamericà (des de AA.AA, NN.NN, Projecte Home, Aldabearán, Egueiro a Reto-Remar, etc)

- Centralitat de l'assistència en la persona... i la família – Oferta europea:

Es caracteritza per l'establiment d'una Xarxa Pública o Mixta Ambulatoria, (a Espanya és pública i gestionada per municipis i comunitats autònomes) que deriva, d'acord amb criteris professionals i multidisciplinars als pacients cap a diferents recursos (PMM, hospitals per desintoxicació, Unitats de Patologia Dual, Unitats de Dia, Pisos de Rehabilitació – Reinserció i CTD). Una part dels programes són programes residencials i per tots ells el punt de partida són els diagnòstics individualitzats realitzats a la xarxa i així, les CTD s'incuriuen com un recurs més a tenir en compte en el tractament de les persones, com ho poden ser les Unitats de Psiquiatria o altres especialitats mèdiques o sociosanitàries. Però a la pràctica aquest model no funciona exactament així. Les dades enregistrades per CTD a Espanya constaten que més del 50% dels seus pacients provenen d'ingressos directes per les CTDs, sense valoració pel sistema públic d'assistència ambulatoria i els criteris per l'ingrés en els diferents dispositius des de la Xarxa Pública tampoc es regeixen per les normatives generals de 1990.

En teoria, al “centrar en la persona els tractaments”, en el sentit més sanitari del terme, el diagnòstic conduiria a una indicació; i la indicació a la derivació; però aquest extrem només es compleix per les CTDs en una meitat de tots els assistits per aquesta modalitat, dins del que s'inclouen programes públics que reben a un 100% dels seus pacients des de la xarxa pública ambulatoria com succeeix al programa SMM de Font Picant. Això posa de manifest que el sector privat “concertat” rep bastants

pacients directes, que la meitat suggerida en les estadístiques.

Es podran maquillar encara més els números, però la realitat contrastada és que en “el model públic de xarxa sociosanitària centrat en la persona” per l'àmbit de l'assistència a dependents de substàncies amb necessitat de tractament residencial, accedir a una plaça pública gratuïta o de baix cost, constitueix un privilegi pels sectors millor situats de la societat i una quimera per les minories més humils i castigades pel problema.

Per Comas Arnau (2005) a Espanya el model “centralitzat a les CTD” ha desaparegut després de l'estrepitós fracàs, (al meu entendre mai va existir un “model” com a tal) encara que es mantinguin algunes institucions benèfic assistencials que representen la xarxa d'assistència confessional evangèlica (REMAR-RETO) que assiteix a un percentatge molt important de persones. Per l'autor citat, la resta de les CTDs formen part d'una xarxa d'atenció a les drogodependències que s'ajusta “centrat en les persones” encara que apliquin en les seves metodologies el sistema Daytop o altres models d'intervenció psicoterapèutica conductista, extrem que sens dubte és així, encara que les experiències Font Picant, PAIM, CITA hagin estat altres.

Des del professional-filosòfic AA.AA, NN.AA, LLAA, Projecte Home, Càrites (CECAS), Dianova, acostumen a promoure i reclamar avui la “centralitat filosòfico – científica” per imposar en els Estats polítics en matèria de Drogues i Addiccions, però des de fa temps ningú tracta de reivindicar el model de “centralitat assistencial” des d'aquestes institucions.

Si s'observa, la disputa per vendre i imposar una manera “temperant” d'enfocar el problema de les dependències, la concepció puritana i d'intervenció “idealista amb el sotmetiment a un poder superior” dins del model general proposat pels Estats (que en definitiva s'han erigit en un “poder superior”). O sigui, han acceptat treballar amb l'adequada consideració i subvenció de les seves moltes CTDs a la xarxa assistencial, com un dispositiu més, obert i plural, al qual se li derivaran “perfils d'usuaris” que puguin beneficiar-se de la seva concepció i metodologia. *(Aquests models i les seves variants s'observen a pel·lícules de les novel·les, “Alguien voló sobre el nido del cuco”, o “28 dies”)*

¿Què fer al 2010 i endavant?

Quan a l'equip de Font Picant se li planteja l'assumpte de les CT Professionals ens apareix un somriure, perquè entenem que totes les persones que treballen i cobren un salari per això, són “professionals” de quelcom... com les noies que exerceixen millor o pitjor la prostitució. No estem d'acord amb què això succeeixi, igual que molts ciutadans honestos i treballadors pensen de nosaltres pitjor del que puguin considerar a les noies de la carretera.

Existeix des de Synanon i el final conflictiu d'El Patriarca, una llegenda “negra” sobre les CTD que caldria canviar – com el que està fent Dianova- sense haver de reivindicar a M. Jones perquè els hospitals psiquiàtrics ja no existeixen – i demostrar amb presència en els medis de comunicació, a les acadèmies i universitats, la capacitat terapèutica, creativa, generadora de béns i qualitat de vida que ofereixen les actuals CTD, tinguin tendència o confessionalitat filosòfica i científica que cada una es determini. Al nostre entendre totes – amb el respecte escrupulós i continuat dels drets de les persones usuàries – resulten ser útils i indispensables.

Sense exclusions, estem convençuts de la capacitat de treball honest i fins i tot sacrificat en la totalitat dels dispositius sociosanitaris per drogodependents existents a Catalunya. Tots ells (ambulatoris o de tercer nivell; públics, semi-públics o privats) han substituït a èpoques de desqualificació i penúries, fet pel qual se'ls deuen el respecte i reconeixement dels polítics i funcionaris de l'Administració.

Per això apel·lem a la UNIÓN ÀMPLIA sense exclusions a Catalunya i de ser possible a Espanya, per conformar un Grup de discussió, intercanvi i formació, que permeti enfrontar la Onada Epidèmica que està a les portes, sense deixar d'assistir als col·lectius actuals, afectats de co-morbilitat múltiple.

I no és un repte menor que se solucioni amb la imposició des dels despatxos amb “consells breus” ni sales de venopunció pels futurs joves delinqüents, portant endavant plans de Metadona com si es tractés d'un bar camuflat per malalts crònics. La població a assistir serà un altre cop la més jove i haurà de requerir majors quotes d'imaginació a les demostrades fins avui pel seu tractament i rehabilitació. Les plans de desintoxicació amb Metadona s'hauran d'articular en espais “lliures de substàncies” en terminis raonablement curts però majors als que permeten les dinàmiques de desintoxicació hospitalària o ambulatoria sense control, amb la qual cosa s'hauran d'adequar els serveis existents amb molt pocs recursos més dels que compten actualment. Per aquests verals aniran els tirs per als nous convenis, protocols nous convenis, protocols d'assistència i derivació.

Si desitgem que no es torni a repetir la dècada nefasta dels 80, cal que en l'assistència ens posem d'acord el més aviat possible, perquè del contrari, creiem que els funcionaris i polítics de torn – tal i com venen gestionant els assumptes de la nació- sentin desitjos i els oferim oportunitats en safata de plata per culpar-nos dels seus errors i imprevisions.

Amb afecte i esperant no haver ofès a ningú.

Dr. Juan Pedro Montero.

Vicepresident i responsable legal de la Fundació Font Picant.

A Osor- Susqueda a 16 d'abril de 2010. (Document intern corregit el 5 de juliol 2010)

